

Caisanne Lund

Barnevernets møte med døve barn
Saksbehandleres erfaringer med døve og hørselshemmede barn og
unge i barnevernet

Masteroppgave i Barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Temaet i masteroppgaven går ut på et lite belyst område innenfor forskning som omhandler døve og hørselshemmede barn og unge i barnevernet. Problemstillingen går her ut på barnevernspedagogens erfaringer i møte med døve og hørselshemmede med behov for hjelp fra barnevernet. Blant annet stilles det spørsmål om barnevernspedagogens kompetanse om barn med hørselstap. Hvor går grensa for hva som er til barnets beste? Hvordan opplever og takler barnevernspedagogen de utfordringer som oppstår i møtet med det hørselshemmede eller døve barnet? Med feministiske perspektiver av Smith og Beauvoir, hvor menns forståelse og undertrykkelse av kvinner blir brukt som metafor for hørendes forståelse og gjerne ubevisste undertrykkelse av døve og hørselshemmede, bidras det til flere ulike måter å forstå de ulike utfordringene som oppstår i det barnevernsfaglige arbeidet med døve og hørselshemmede barn og unge. Tidligere forskning på samtaler med minoritetsetniske barn, tolkemedierte samtaler og døvhet i Norge generelt har også bidratt å se hele konteksten og meningen i barnevernspedagogens erfaringer i forhold til utfordringer som kan oppstå. Det ble brukt semistrukturerte og kumulative intervjuer med fire saksbehandlere fra hver sin barnevernstjeneste fra forskjellige steder i Østfold. Blant de viktige spørsmålene ble det spurt om hvordan barnevernspedagogen opplever samarbeidet med den unge, hvilke utfordringer de møter, hvordan de opplever eventuelt samarbeid med andre instanser, og hvilke tanker de har rundt hva som er viktig for barnets deltakelse i familieliv. Med tematisk analyse ble teksten fra intervjuene kodet og delt inn i fire sentrale temaer: Kunnskap og kompetanse, deltakerperspektivet, tid og ressurser og tolkesituasjonen. Analysen av teksten er til dels inspirert av Foucaults diskursanalyse hvor makt fremheves som en viktig del av forståelsen av saksbehandlernes erfaringer i møtet med den unge. Blant funnene har det kommet fram en del frustrasjon fra saksbehandlerne hvor de opplever manglende kompetanse og veiledning i det å møte et døvt eller hørselshemmet barn/ ungdom. Det er mange utfordringer rundt bruken av tolk, og hvorvidt de kan stole på at tolken formidler det som blir sagt. Det er vanskelig å få den personlige kontakten med ungdommen når man bruker en tredjeperson til å tolke samtalen. Det brukes mindre tid enn det egentlig er behov for. Det er utfordrende å kontakte den døve når man ikke har lov å sende elektronisk melding på grunn av taushetsplikt, men hvordan ellers skal den døve få beskjed om utsettelse av møte, ny avtale, eller annen viktig beskjed? Analysen av funnene har blant annet vist at det barnevernsfaglige arbeidet med døve og hørselshemmede barn og unge trenger sårt et kunnskapsløft og økt kompetanse i barnevernet.

Abstract

The topic of the master's thesis is based on a little illuminated area within research that deals with deaf and hearing impaired children and adolescents in child welfare. The problem here goes to the child welfare pedagogue's experiences in facing deaf and hearing impaired within the child welfare service. Among other things, there is a question about the child welfare pedagogue's competence regarding children with hearing loss. What is the limit for what is best for the child? How does the child welfare pedagogue experience and tackle the challenges that arise in the meeting with these children? With feminist perspectives of Smith and Beauvoir, where men's understanding and oppression of women are used as a metaphor for the hearing people's understanding of, and perhaps unconscious, oppression of deaf and hearing impaired people, which has given various ways of understanding the various challenges exposed within the child welfare work with deaf and hearing impaired children and adolescents. Previous research on conversations with minority children, interpreter-mediated conversations and deafness in Norway in general has also helped to see the whole context of and meaning of the child welfare pedagogue's experiences in relation to challenges that may arise. Semi-structured and cumulative interviews were conducted with four case workers from different child welfare services from various locations in Østfold. Among the important questions was how the child welfare agenda identifies cooperation with the young, what challenges they face, how they experience possible cooperation with other instances, and what thoughts they have about what is important for the child's participation in family life. With thematic analysis, the text of the interviews were coded and divided into four key themes: Knowledge and competence, the participant perspective, time and resources and the interpretation situation. The analysis of the text is partly inspired by Foucault's discourse analysis, emphasizing power as an important part of the understanding of the case workers' experience in facing these children. Among the findings, there has been a lot of frustration from the case workers where they experience lack of expertise and guidance in meeting a deaf or hearing impaired child or adolescent. There are many challenges regarding the use of the interpreters and whether they can trust that the interpreter actually says what is said. It is hard to get personal contact with the youth when using a third party to interpret the conversation. It takes less time than it really is needed. It is hard to contact the deaf when you are not allowed to send an electronic message due to confidentiality, but how else will the deaf be notified of postponement of a meeting, a new appointment or another important message? The analysis of the findings has shown, among other things, that child welfare work with deaf and hearing impaired children and adolescents badly needs a knowledge boost and increased competence within the child welfare service.

Forord: Dette har vært en lang, spennende og ikke minst skummel prosess. Jeg har gjennom de to siste årene styrket min personlige utvikling og faglige kompetanse gjennom nye innsikter i temaet i masteroppgaven, som jeg også brenner for. Jeg vil spesielt takke min medstudent og kollega, Silvia Halvorsen, for all støtte gjennom de to årene. Uten ditt inspirerende pågangsmot hadde jeg ikke klart meg like bra. Jeg vil også gi et stort takk til min veileder, Hilde Haualand, for all veiledning og støtte gjennom masteroppgaven. Du har lært meg så mangt, og inspirert meg til å fortsette langt etter masterstudiet. Også takk til Per Lorentzen som stilte som biveileder og bidro med gode kommentarer til oppgaven. Tusen takk til Kristin Kjærgård som korrekturleste oppgaven og fanget opp alle de små tingene som gikk meg forbi. Til sist, men ikke minst vil jeg også takke min beste venninne, Guro, min kjæreste, Mark og min familie for å ha vært tålmodige med meg gjennom en stressfylt tid med oppgaveskriving og jobbing. Dere har alle sammen gitt meg styrke gjennom støttende ord og ros, tusen takk!

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
ABSTRACT	3
2. INNLEDNING	7
2.1 UNDERSØKELSENS FORMÅL	8
2.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA: MIN FORFORSTÅELSE	9
2.2.1 ET FONOSENTRISK SAMFUNN?	9
3.0 BARNEVERN SOM PROFESJON	11
3.1 I YRKESUTØVELSEN	11
3.2 TIDLIGERE FORSKNING PÅ BARNEVERN SFAGLIG ARBEID MED FUNKSJONSHEMMEDE	12
3.3 BARNEVERNETS UTFORDRINGER I FORHOLD TIL HOLDNINGER OG TOLKEBRUK	13
KULTURALISERING – EN FORNORSKINGSPROSJEKT I BARNEVERNET?	13
PROFESJONELL TOLK I BARNEVERNET, ELLER?	14
HOLDNINGER I FORHOLD TIL MINORITETER OG TOLKEBRUK	15
4.0 HVA ER DØVHET – KULTURELT, HISTORISK OG MEDISINSK	17
4.1 DEFINISJONER PÅ DØVHET OG HØRSELSHEMMING	17
4.2 DØVES KULTUR OG HISTORIE	18
5.0 TEORETISKE PERSPEKTIVER	21
5.1 EN FEMINISTISK SYNTSE	21
5.1.1 STANDPUNKTTHEORIEN OG ANNETHETENS SOSIOLOGI	21
5.1.2 EN SPLITTET BEVISSTHET	22
6.0 METODOLOGISK FREMGANGSMÅTE	26
6.1 REKRUTTERING OG UTVALG	26
6.2 VITENSKAPSTEORETISK FORANKRING	27
6.3 INTERVJU SOM METODE	27
6.3.1 SEMISTRUKTURERTE OG KUMULTATIVE INTERVJUER	28
6.3.2 DEN DIALOGISKE VENDINGEN - LYDEN AV OG PÅ	29
6.3.3 ET REFLEKTERENDE JEG	29
6.5 AVKODING OG DISKURSANALYSE	30
6.5.1 KODING OG KATEGORISERING	30
6.5.2 TEMATISK ANALYSE MED VERKTØY FRA DISKURSANALYSE	31
HVA ER EN DISKURS?	31
FIRE FUNKSJONER VED EN DISKURSANALYSE	32
7.0 PRESENTASJON AV FUNN	34
7.1 KUNNSKAP OG KOMPETANSE	35
7.1.1 VEILEDNING	35
7.1.2 ANSVARFORDELING I BARNEVERNET	36
7.1.3 HVA SLAGS "BRILLER" HAR MAN PÅ SEG?	37

	6
7.2 DELTAKERPERSPEKTIVET	39
7.2.1 IDENTITET OG MESTRING	39
7.3 TID OG RESSURSER	40
7.3.1 EKSTRAARBEID	40
7.3.2 ET EFFEKTIVITETSORIENTERT BARNEVERN?	41
7.4 TOLKESITUASJONEN	42
7.4.1 PLANLEGGING OG ORGANISERING MED TOLKER	42
7.4.2 KOMMUNIKASJON OG RELASJON	44
7.4.3 SPONTANITET	46
7.4.4 HOLD PÅ DEN SAMME TOLKEN, OG GLEM IKKE Å TA PAUSER!	47
8.0 ANALYSE AV FUNN	49
8.1 KUNNSKAP OG KOMPETANSE	49
DEN AMBIVALENTE SAKSBEHANDLER	49
HULLER I RELASJONEN MELLOM SAKSBEHANDLER OG VELFERDSSTATENS INSTITUSJONER	51
MANGLENDE ANERKJENNELSE AV ANNERLEDESHET, ELLER KOMPETANSEMANGEL?	52
ULIKE ”BRILLER” SETTER STANDARDEN FOR SAKSBEHANDLINGEN	53
LIKHETENS DILEMMA	54
8. 2 DELTAKELSE	55
EN KULTURALISERINGSPROSESS?	57
8.3 Tid og ressurser	57
ET NUMMER I BARNEVERNET?	57
TAUSHETSPLIKT I DIGITAL KOMMUNIKASJON	58
LOVENS ”HØRENDE” MAJORITETSBLIKK	60
8.4 TOLKEN	61
TOLK, TEGNSPRÅKTOLK ELLER DØVETOLK?	61
FONOSENTRISMENS SYN PÅ ”DEN ANDRE”	62
BLIR ALT OVERSATT RIKTIG?	63
STATENS ROLLE I DET KONKRETE HVERDAGSLIV	64
9.0 NOEN AVSLUTTENDE ORD OG KONKLUSJON	66
LITTERATURLISTE	69
VEDLEGG 1: GODKJENNELSE FRA NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA	73
VEDLEGG 2: INFOSKRIV OG SAMTYKKE TIL DELTAKERE AV INTERVJUET	77
VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE	79

2. Innledning

I de siste sju årene jeg har jobbet med både barn og voksne døve, har jeg sett saker som gjerne gjentar seg flere ganger, hvor det blir tegnet gale bilder av de menneskene vi får inn. Blant annet fikk vi en akutt plassering av et lite, døvt barn hvor det i forkant ble beskrevet at barnet hadde lite språk, var muligens psykisk utviklingshemmet og hadde store spisevansker. Det barnet vi møtte var helt motsatt av hva vi forventet oss. Barnet var fullt tegnspråklig, spiste enorme mengder mat og var ekstremt sulten på tegnspråklig kontakt. Personalet rundt barnet mestret tegnspråk godt nok til å kunne vurdere at psykisk utviklingshemming kunne utelukkes, men derimot kunne man se at atferden ikke var aldersadekvat, og sannsynligvis var det på grunn av mangel på sosial stimuli. Dette barnet hadde da flyttet i flere fosterhjem i løpet av ett år, før det havnet på bofellesskapet hvor jeg jobbet. Beskrivelsene av barnet var basert på erfaringer fra de menneskene som jobbet med barnet før oss. Denne erfaringen ble senere viktig da jeg skulle lage en problemstilling for masteroppgaven, og problemstillingen ble slik:

“Hvordan erfarer barnevernspedagogen møtet med døve og hørselshemmede barn med behov for tiltak fra barnevernet?”

Videre er det en annen ting som løfter fram viktigheten av dette temaet, som er det samfunnsoppdraget barnevernet forplikter seg til i jobben som barnevernspedagog. Blant annet skal barnevernet utnytte ressursene man får på *“en mest mulig effektiv og formålstjenlig måte”*, og samtidig forplikter de seg å melde fra dersom det er mangel på nødvendige ressurser til å gjennomføre arbeidet på en faglig og etisk forsvarlig måte (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 13). Dette utdypes i neste kapittel, og poenget er at det kan dukke opp etiske utfordringer knyttet til sosialpolitiske spørsmål: Hvor går grensen for hva som er faglig og etisk forsvarlig? Hvordan vet man hva som er det riktige å gjøre her? Det kan være interessant å drøfte dette knyttet til spørsmål om hvordan man skal arbeide med døve og hørselshemmede barn og unge, spesielt med tanke på at det ser ut til å være lite forskning rundt dette temaet. Hva skjer når barnevernspedagogen, som er ansvarlig for å oppdatere seg om forskning, ikke har noen forskning å henvende seg til? Hva skjer når barnevernspedagogen mangler kunnskap om døve og hørselshemmede barn og unge i barnevernet?

Oppgaven har tatt utgangspunkt i intervjuer med saksbehandlere i barnevernet. Med en fenomenologisk tilnæringsmåte er barnevernspedagogens subjekt satt i sentrum. Erfaringene er blitt analysert og avdekket under en tematisk analyse, hvor mine analytiske ”briller” er inspirert av Foucaults diskursanalyse. I teksten presenterer jeg ulike erfaringer fordelt på ulike

temaer som har kommet fram under intervjuene med saksbehandlerne. Teksten fokuserer på barnevernspedagogenes erfaringer som saksbehandlere for døve og hørselshemmede barn og unge, det vil si deres opplevelser og tanker rundt møtet med de barna. Under analysen har jeg trukket fram flere teorier som kan belyse ulike perspektiver rundt temaet, disse er blitt presentert i egen teoridel. Blant annet vil Simone de Beauvoirs teori om “Den andre”, Dorothy Smiths standpunktteori og annethetens sosiologi, og ikke minst Foucaults maktteori og diskursanalyse være sentrale i oppgaven. Akkurat disse har jeg bevisst valgt å ha med, fordi disse teoriene er beslektet med hverandre ved at de alle prøver å si noe om liknende forhold, hvor problemet er der nettopp på grunn av forskjellige egenskaper hos hvert enkelt og at det alltid er noen som dominerer andre. I tillegg har jeg vist til annen barnevernfaglig forskning om funksjonshemming og minoritetsstatus som kan skildre lignende erfaringer som disse informantene hadde her. Disse vil også ha en plass i teoridelen. Med disse håper jeg å bidra til forståelsen rundt barnevernspedagogenes erfaringer i møtet med hørselshemmede og/ eller døve barn.

2.1 Undersøkelsens formål

Den primære formålet er å belyse et tema jeg ikke har sett belyst i særlig grad, som omhandler døve og hørselshemmede barn med behov for tiltak fra barnevernet. Målet er å sette seg inn i ulike aspekter av problemstillingen med empiri fra samtaler med saksbehandlere med erfaring fra saker med døve og/ eller hørselshemmede barn og/ eller unge. Det handler om å løfte opp et lite belyst område innenfor barnevernet og åpne for videre forskning, slik at barnevernet kan gjøre en enda bedre jobb for de berørte barna og deres familier.

Her kan det vises til Fellesorganisasjonens etiske retningslinjer i barnevern som yrke, hvor teksten kan underbygge formålet med undersøkelsen: Alle som jobber innenfor sosialsektoren, inklusive barnevernspedagogen, forplikter seg også å følge den yrkesetiske grunnlagsdokumentet, vedtatt på den 6. kongressen til Fellesorganisasjonen (2015) hvor blant annet solidaritet med utsatte grupper, arbeid for sosial rettferdighet og sosial endring er sentrale i yrkesutøvelsen. Denne bygger på tidligere retningslinjer. De aller første yrkesetiske retningslinjene for barnevernspedagoger kom i 1977, og 1967 for sosionomer (FO, 2015, s. 15). Grunnlagsdokumentet fremmer særlig “evne til etisk refleksjon og holdninger preget av ydmykhet, velvilje og respekt overfor brukernes/klientenes verdier og livsvalg” (FO, 2015, s. 3). Det forutsettes at barnevernspedagogen er oppmerksom på hvordan den aktuelle konteksten påvirker den enkelte og samspillet med andre. Vedkommende må også være bevisst på hvordan ens egne erfaringer og kulturelle bakgrunn, og de(n) andres, er med på å påvirke opplevelsen og vurderingen av en situasjon. Herunder følger det et ansvar for å drøfte etiske dilemmaer med

brukere og kolleger når det er behov for det, samt søke veiledning når de selv tviler på saken (FO, 2015, s. 8).

Med dette anser jeg det som min plikt som barnevernspedagog å arbeide for en sosial endring hvor formålet er, gjennom å løfte fram de erfaringer barnevernet har i møtet med døve og hørselshemmede barn og unge, å synliggjøre døve og hørselshemmede barn og unge som en utsatt gruppe. Ut i fra erfaringen fra denne masteroppgaven virker temaet like sårbart for barnevernspedagoger som mangler kompetanse om døve og hørselshemmede barn og unge, som det er for døve og hørselshemmede barn og unge selv.

2.2 Bakgrunn for valg av tema: min forforståelse

Filosof og hermeneutiker Hans Georg Gadamer hevder at hver leser og hver mottaker nærmer seg hver tekst med en forforståelse. Uten forforståelse kan man umulig tolke en tekst. Vi kan aldri trylle oss selv bort fra tolkningsprosessen, for vår egen historie er utgangspunktet for gjøre det mulig å forstå andres tider og kulturer (Bergström & Boréus, 2012, s. 31). I neste avsnitt vil jeg derfor presentere noen erfaringer som har bidratt til min forståelse av situasjonen her.

2.2.1 Et fonosentrisk samfunn?

Parallellt med studiet på høyskolen fikk jeg miljøarbeiderstilling på en institusjon for hørselshemmede med tilleggskfunksjonsnedsettelse(r). På min første arbeidsdag skulle det også komme en ny döv beboer fra en annen kommune. På rapporten ble beboeren beskrevet som en svært utagerende, fysisk aggressiv og generelt sint person. Vi forberedte oss godt på den utfordringen. I stedet møtte vi en blid beboer som var så snill og hyggelig at vi begynte å lure på om det var snakk om samme person. I de neste fem årene jeg jobbet med beboeren hadde jeg aldri sett eller hørt om negativ atferd fra vedkommende. Naturlig nok kunne hjelpeapparatet rundt beboeren skjønne såpass at tilgangen til norsk tegnspråk var årsaken til dette: beboeren forsto hva andre sa og ble forstått av andre. Den følelsen tør jeg å påstå er noe av det viktigste for trives til livets opphold. Både dette og det forrige caset er ganske like, og viser at det å forstå og bli forstått er noe av det viktigste.

En ting var jeg sikker på, disse menneskene som beboeren og barnet møtte gjorde nok ikke dette med onde hensikter, de visste bare ikke bedre. Dette kan ifølge Jan Kåre Breivik kalles for fonosentrisme, en form for etnosentrisme. Fenomenet går ut på at mennesker gjerne har naturliggjorte antagelser om de andre, basert på egen antatt fortrefelighet. "Fonosentrismen er ikke i utgangspunktet ondsinnet, men danner det bakteppet som de fleste hørende møter døve med, og som derfor allikevel bidrar til diskriminering og marginalisering" (2007, s. 14). Hva var

det nå de visste om døve mennesker egentlig? Jeg møtte to ulike mennesker, med rapporter som tegnet gale bilder av dem. Hvor mange flere av slike saker er det der ute?

På bakgrunn av denne forforståelsen har jeg derfor valgt et slikt tema, fordi det er et ganske nytt tema og som sagt lite forsket på. Så langt som jeg vet finnes det ingen forskning på hørselshemmede barnevernsbarn, bortsett fra en NOVA rapport som stiller det sentrale spørsmålet: Ansvarsfordeling til barns beste? (Gundersen, Farstad & Solberg, 2011). Rapporten bygger på intervjuer med funksjonshemmede barn og foreldre som får hjelp fra barnevernet, og saksbehandlere som behandler slike saker. Der står det noen ord om et døvblindt barn som kom i barnevernets søkelys. Dette har bidratt noe til utarbeidelsen av intervjuguiden, men dog må det sies at dette kan likevel ikke sammenlignes helt med barn som kun har hørselstap, og ikke noe annet. Døvblinde er i langt større grad avhengige av andre mennesker for å kunne bevege seg i samfunnet, og er en annen type gruppe som kanskje bør forskes på som egen gruppe. Uansett kom denne rapporten fram til en konklusjon som viser blant annet:

«Denne studien finner at barnevernets måte å håndtere saker der barn og unge har funksjonsnedsettelse, kan bli en barriere som bidrar til at barnets totale omsorgssituasjon ikke blir ivaretatt på en god måte. I historiene til dem vi har snakket med, kan det synes som om funksjonsnedsettelsen blir altoverskyggende i de vurderinger som gjøres av barnas situasjon. Det er flere indikasjoner i vårt materiale på at når barnet har en funksjonsnedsettelse, kan dette blende barnevernets blikk» (Gundersen et.al., 2011, s. 121).

Denne konklusjonen kan kanskje gjenkjennes i de to erfaringene jeg delte ovenfor, og viser at dette er et sårbart område i barnevernet som trenger å undersøkes nærmere og jobbes med. Slik at det blir en bedre opplevelse for både barnevernet og for de berørte barna med deres familier.

I neste del presenterer jeg generelt barnevern som yrke, og de krav som følger den rollen, samt noen tidligere forskning på ulike utfordringer barnevernspedagogen kan møte på i barnevernet i forhold til minoriteter og tolkebruken i disse.

3.0 Barnevern som profesjon

3.1 I yrkesutøvelsen

I dette kapitlet presenteres det noe stoff om barnevern som profesjon, og hvordan temaet jeg har valgt i problemstillingen min er relevant for barnevernet. Barnevern er en spesialisert utdanning som retter seg mot barn og unge, og som i all hovedsak handler om barnets beste. Det er til og med en egen barnevernlov som legger føringer for barnevernets arbeid med barn og unge. Lov om barnevernstjenester §4-1, hensynet til barnets beste (barnevernloven, 2013), er sentralt i all barnevernfaglig arbeid. Loven sier noe om at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet. Det skal legges vekt på å gi stabilitet og god voksenkontakt i omsorgen av barnet. Videre skal barnet få mulighet til å medvirke i og tilrettelegges for i samtaler med barnet.

I følge Fellesorganisasjonen (FO) skal en barnevernspedagog være utdannet til å kunne arbeide med, og forstå barn og deres familiers livssituasjon, og handle på denne basis. Man skal kunne bruke ulike typer metodikk som fremmer gode vilkår for barn og unges oppvekst. Blant målsettingene er det å legge til rette for gode omsorgsbetingelser, tilhørighet, mestring og medvirkning for barn og unge (FO, 2013). Knyttet til kunnskapsbasert praksis som egen del i framstillingen av barnevernspedagogen skriver FO:

“Barnevernspedagogen har god kunnskap om barn og unges fysiske, psykiske og sosiale utvikling, betydning av samspillet i familien og nærmiljøet og kunnskap om sammenhengen mellom personlige, sosiale, økonomiske, politiske og kulturelle forhold”, herunder har barnevernspedagogen “et ansvar for å holde seg oppdatert om forskning og utvikling av metoder” (2013).

Videre har vi andre sentrale lover som spiller inn i yrkesutøvelsen, blant annet likestillings- og diskrimineringsloven §1 (2017), første, andre og tredje ledd, som sier noe om at man skal fremme likestilling og hindre diskriminering av blant annet funksjonsnedsettelse og andre vesentlige forhold ved en person. Som i dette tilfellet kan gjelde døvhet og tegnspråk. Videre forutsettes det tilgjengelighet og tilrettelegging for at alle skal bli likestilte. Likestilling innebærer altså likeverd, like muligheter og like rettigheter. Med særlig sikte på blant annet minoriteters stilling, skal loven “bidra til å bygge ned samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes”. I konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Udatert) står det under artikkel 21 at alle parter skal gjøre sitt for å sikre:

”at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan utøve retten til ytringsfrihet og meningsfrihet, herunder frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og tanker av alle slag, på lik linje med andre, og ved alle former for kommunikasjon etter eget valg”

Med ”etter eget valg” viser de til blant annet punkt b) og punkt e) hvor tegnspråk skal anerkjennes, og kunne tas i bruk ved behov for kommunikasjon. Å nekte noen for rimelig tilrettelegging regnes som diskriminering ifølge artikkel 2 i konvensjonen:

Med ”rimelig tilrettelegging” menes nødvendig og hensiktsmessig endring og justering som ikke innebærer en uforholdsmessig eller utilbørlig byrde, når det i et bestemt tilfelle er behov for det, for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan nyte eller utøve alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter på lik linje med andre.

En ting er å følge loven, men spørsmålet her er om barnevernspedagogen har kompetanse til dette? Kjenner barnevernspedagogen til alle disse reglene? Hvordan erfarer barnevernspedagogen dette?

3.2 Tidligere forskning på barnevernsfaglig arbeid med funksjonshemmede

Barn, hørselstap og tegnspråk i barnevernet fremstår som et relativt utforsket område. Det er som nevnt funnet kun en rapport fra Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) som har basert sin forskning på intervjuer med ti saksbehandlere fra barnevernet som har jobbet med funksjonshemmede barn, deriblant et døvblindt barn, og intervjuer med foreldre og de funksjonshemmede barna. Formålet med denne rapporten er å øke kunnskapen om situasjonen rundt funksjonshemmede barn som mottar hjelp fra barnevernet (Gundersen et al. 2011). Rapporten nevner blant annet at funksjonshemming og barnevern er noe man ikke ofte ser i samme setning, fordi funksjonshemming ofte hører under sosialtjenesteloven, og man derfor ikke ofte får øye på at problemene hos barnet ikke skyldes dets funksjonsnedsettelse, men derimot skyldes omsorgssvikt. Barnas behov blir med andre ord usynlige (Gundersen et al. 2011, kapittel 1.2).

I den delen hvor intervjuene med saksbehandlere presenteres i NOVA-rapporten blir det nevnt mange ulike utfordringer, blant annet den såkalte ”gråsonen” hvor man sliter med å vite hvem skal ta ansvar for hva og hvem som skal betale for hva. Er det snakk om omsorgsbyrde er det sosialtjenesteloven som skal ta det ansvaret, er det snakk om omsorgsevne er det barnevernet som skal ta det ansvaret. Omsorgsbyrde innebærer at barnets funksjonsnedsettelse er så omfattende at foreldrene ikke alene kan ivareta barnet. Det kan være utfordrende å gjøre en konklusjon om hvorvidt foreldrene, uavhengig av barnets funksjonsnedsettelse, har tilstrekkelig omsorgsevne. Noen av saksbehandlerne nevnte også at man måtte passe på å ikke bli ”blendet av funksjonshemmingen”, for det er fort gjort å tenke at det barnet virker så krevende og at det er foreldrene som man må synes synd på (Gundersen et al. 2011, kapittel 6). Rapporten sier likevel ikke mye om døvhet generelt, men er det nærmeste jeg kommer knyttet til forskning om barn og

hørselstap/ funksjonshemming. Utover dette finner jeg ikke stort om døve barn i barnevernet. Det er dessverre heller ingen eksakt tall på hvor mange de er i Norge. Man har bare rene antagelser ut ifra WHO sine tall (se avsnitt under kapittel 4.1). Men nettopp derfor er dette så viktig å skrive om. Gruppen er liten, men like viktig å få fram i lyset som alle andre barn.

3.3 Barnevernets utfordringer i forhold til holdninger og tolkebruk

I tillegg til forskningen ovenfor finnes det også en del forskning rundt barnevernets kommunikasjon med barn med minoritetsbakgrunn. Blant annet har jeg funnet tre ulike artikler som fremhever utfordringer rundt barnevernets egne holdninger til minoriteter, det å faktisk få fram barnets stemme i tolkemedierte samtaler og hvorvidt barnet får tilgang til samfunnet. Disse tre fant jeg ikke før etter intervjuene med saksbehandlerne, da alle fire uttrykte relativt like utfordringer og temaer som kunne gjenkjennes i disse artiklene. Artiklene er relevante med tanke på at døve og hørselshemmede ikke bare er funksjonshemmede, men er også en språklig minoritet med tegnspråk som deres primærspråk. Jeg vil nå presentere noe kort fra hver artikkel, som har inspirert meg i analysen av intervjuene med saksbehandlerne i denne oppgaven.

Kulturalisering – en fornorskingsprosjekt i barnevernet?

Den første artikkelen fra tidsskriftet Norges Barnevern (Rugkåsa, Eide & Ylvisaker, 2015) omhandler barnevernsarbeideres møte med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Denne er basert på en analyse av 160 anonymiserte kasus som belyser og gir en innsikt i utfordringer som barnevernsarbeiderne ble stilt overfor i arbeid med minoritetsetniske familier (Rugkåsa et. al. 2015, s. 101). Disse kasusene omfattet ikke bare innvandrere, men også urbefolkning og nasjonale minoriteter. Blant annet blir det nevnt omsorgsutøvelse, kulturalisering og diskurser i barnevernet om minoritetsforeldre, hvor momenter som omsorgsforståelse, hvilken betydning kultur har i den daglige omsorgsutøvelsen, tilhørighet og regulering av atferd blir knyttet til spørsmål om hvorvidt barnevernets omsorgspraksis blir et integreringsprosjekt hvor barna skal ”fornorskes”, uten at dette blir bevisstgjort i barnevernet (Rugkåsa et. al. 2015, s. 102).

Problemet oppstår når sosialt arbeid, som naturligvis skal jobbe med integrering og sosial endring, integrerer en holdning hvor den ureflekterte ”norskheten” blir tatt for gitt, og kombineres med makten de ansatte har til å definere situasjonsforståelsen og får handle ut ifra denne (Rugkåsa et. al. 2015, s. 103). Med kulturalisering menes det ”en prosess der gitte situasjoner eller problemer fortolkes og forklares på grunnlag av generalisert forståelse av kultur og slik tillegges en overdreven betydning på bekostning av andre aspekter” (Rugkåsa et. al. 2015, s. 103). Et eksempel er at Norge, i følge Rugkåsa, Eide og Ylvisaker, har en generell tendens til å se på situasjoner hvor minoriteter oppfattes som, eller opptrer annerledes enn majoriteten, og fortolke og forklare sosiale forhold og problemer i disse med utgangspunkt i

kultur. ”Norsk Kultur” fremstår som universell og essensialistisk i saker som handler om kjønn og likestilling, hva som anses som god barndom, og oppdragelse av barn og foreldreskap (2015, s. 103-104).

Gjelder dette også for synet på døve og hørselshemmede barn og unge? Hvis man erstatter «norskheten» med «hørendehet», kan man tenke seg at dette er noe mine intervjuede saksbehandlere også tar for gitt? Hvordan erfarer disse saksbehandlerne i denne oppgaven hva som er viktigst i arbeidet med døve og hørselshemmede barn og unge? Dette vil komme fram under analysen av funnene fra intervjuene.

Profesjonell tolk i barnevernet, eller?

Andre artikkel kommer også fra samme tidsskrift nevnt i forrige avsnitt, og handler om barnets stemme i tolkemedierte samtaler. Den framhever spesielt sårbarheten barn og unge med minoritetsbakgrunn har når det gjelder å forstå og bli forstått i profesjonelle samtaler med bruk av tolk (Kjelaas & Eide. 2015). Dette er aktuelt i denne oppgaven, da alle de fire intervjuede saksbehandlerne i oppgaven hadde med tolk i deres møte med den døve/ hørselshemmede.

Artikkelen tar utgangspunkt i analyser av tre tolkemedierte samtaler som viser hvordan tolkens utelatelser og større endringer vanskeliggjør kommunikasjonen mellom barnevernspedagogen og barnet. Kjelaas og Eide hevder at samtalen kan miste den interaksjonelle flyten og sammenhengen som skaper et godt og naturlig klima, når alle bidrag i samtalen må gå via en tredjepart. Spesielt i samtaler i barnevernet, hvor sensitive temaer ofte tas opp, kan tilstedeværelsen av tredjeparten hindre en vesentlig trygg og tillitsfull relasjon (2015, s. 109).

Videre vises det til flere funn i analysen av de tolkemedierte samtalene hvor tolken hadde flyttet på rekkefølgen av miljøarbeiderens ytringer i oversettelsen gitt til barnet i samtalen, og i flere av disse endret på innholdet i oversettelsen. Dette medførte til at det interaksjonelle i miljøarbeiderens bidrag hadde virket langt mer insisterende og moraliserende for barnet, som i sin tur medførte til flere irritasjonsmomenter og frustrasjon hos både miljøarbeider og barnet (Kjelaas & Eide, 2005, s. 115). Et eksempel var når barnet sa til miljøarbeideren:

”si det til dem jeg kan si det enda en gang til dere kanskje dere ikke vil behandle dette jeg har også snakket med min verge en gang om dette men vergen kan heller ikke kunne gjøre noe”

Tolken forkortet så det hele med å si til miljøarbeideren:

”kan jeg få snakke med vergen?”

Barnet hadde under bidraget sitt ovenfor fremstått som oppgitt og frustrert, som ble vist gjennom både verbalt og nonverbalt. Men dette valgte tolken å se bort i fra (Kjelaas & Eide, 2015, s. 118). I en sammenfatning av de tre samtalene ser Kjelaas og Eide at flere bidrag overhodet ikke blir oversatt. Med dette hevder Kjelaas og Eide at ”tolkens utelatelser og større endringer blir i praksis avvisninger av barnets bidrag og dermed av hans mulighet til deltakelse og medvirkning” (2015, s.119).

Dette var også en velkjent sak for alle fire som jeg intervjuet. Ikke det faktum at tolken oversatte feil, for jeg var ikke med på å observere samtalen mellom barnet, saksbehandler og tolken, men at det var flere følelser som kom fram under intervjuet med saksbehandlerne. Blant annet gjaldt det saksbehandlerens usikkerhet i forhold til hva som faktisk blir sagt i samtalen med bruk av tolk, enkelte misforståelser som skjer i samtalen og en del frustrasjon hos begge parter fordi man ikke kommer i mål på grunn av at man bruker mer tid med tolk. Slike ting kan muligens ha de samme årsakene som nevnt ovenfor. Dette går jeg mer inn på i selve analysen.

Holdninger i forhold til minoriteter og tolkebruk

Erfaringen nevnt i forrige avsnitt kan også understøttes av en annen artikkel som handler om nesten det samme, bare fra et annet land, England. Her har Chand Ashok (2005) undersøkt innvirkningen barnevernet i England har på minoritetsetniske familier, med utgangspunkt på det begrensede og utfordrende ved bruken av profesjonelle tolker i barnevernsarbeid. Som for eksempel manglende tilgjengelighet på tolker, spesielt i akutt situasjoner, tolker som snakker på vegne av brukerne, problemer ved konfidensialitet og kulturell aksept, og tolker som kommer for sent. Det vises til et eksempel på situasjoner hvor sosialarbeiderens ordforråd ikke alltid samsvarer med tolkens/ den minoritetsetniskes ordforråd, som for eksempel at begrepet ”sexual abuse” ikke finnes i enkelte asiatiske språk. Hvem tar da ansvaret for å forklare i andre termer, om ikke mer akseptable termer, tolken eller barnevernspedagogen? Ashok stiller da spørsmål om hvorvidt tolken er kvalifisert i slike samtaler i barnevernet (Ashok, 2005, s. 811).

Ashok nevner videre i sin konklusjon viktigheten av at sosialarbeidere reflekterer over deres antagelser og stereotyper om å jobbe med minoritetsetniske familier, og anerkjenne det faktum at språk representerer mer enn ferdigheten til å kommunisere. Det representerer noe som hjelper barnets adgang til og bli nådd av grupper som deler det samme språket, og forsterke barnets kulturelle tilhørighet og identitet (Ashok, 2005, s. 820).

Kort oppsummert hevder første artikkel at norsk kultur kan overskygge minoriteters kultur ved at barnevernet møter minoritetsbarnet med norske ”briller”. Barnet blir vurdert ut ifra hva som er universelt og essensielt i norsk kultur, og blir «fornorsket» under barnevernets arbeid, uten at dette blir gjenstand for refleksjon. Andre artikkel viser at bruken av tolk kan bidra til å ødelegge forholdet mellom minoritetsbarnet og barnevernspedagogen ved at tolken kan utelate eller vri på oversettelsen, så det som blir sagt kan virke forvirrende og provoserende for partene. Den interaksjonelle flyten og sammenhengen som kreves for å skape et godt klima blir dermed fraværende. Tredje artikkel framhever utfordringene ved bruken av tolk, ved at tolken ikke nødvendigvis er kompetent nok til å oversette sensitive, barnevernsfaglige termer. I tillegg til at tolken ikke alltid er tilgjengelig, kan ha problemer med konfidensialitet og kulturell aksept, kan snakke på vegne av barnet, eller komme for sent til møter.

I neste del avklares det noen begreper i forhold til døvhet, og hva som ligger i begrepet i tilknytning til kulturelle, medisinske og historiske aspekter.

4.0 Hva er døvhet – kulturelt, historisk og medisinsk

Jan Kåre Breivik hevder at det gjerne finnes to hovedperspektiver på døveidentiteten i samfunnet, hvor det første er det dominante, der hørsel er det normale i hørendes majoritetsblikk: *“Her fremstår døve som funksjonshemmede, unormale og helbredelsestrengende”* (2007, s. 13). Det andre perspektivet, som kommer innenfra, handler om hvordan døve ser verden fra sitt ståsted. Det visuelle og særegne døvekulturen blir verdsatt. Døve blir sett på som medlemmer av en språklig minoritet (Breivik, 2007, s. 13-14). Et eksempel på dette kan sees i ett enkelt søk med ordet “døve” på Statistisk sentralbyrås hjemmeside, hvor det kommer opp 15 treff, hvor i 12 av disse står ordet “døve” i samme setning som “blinde”, “sinnsyke” og/ eller “åndssvake” (Statistisk Sentralbyrå, 3.1.2018). Dette viser at døvhet på den ene siden betraktes som en funksjonshemming, på linje med blinde, bevegelseshemmede og ”sinnsyke”. En form for fonosentrisme, hvor de som er annerledes defineres av deres annerledeshet.

4.1 Definisjoner på døvhet og hørselshemming

Den medisinske beskrivelsen av begrepet “døvhet” lyder slik: “Døvhet, total eller nesten total mangel på evnen til å høre. Døvhet kan være medfødt, oppstå i forbindelse med fødselen, eller oppstå senere i livet” (Winther & Mork, 2009). Det finnes ulike grad av hørselstap, alt fra mild, moderat, alvorlig til fullstendig hørselstap. I World Health Organization (WHO) er kriteriet for å klassifiseres som en med hørselstap at man må ha mer enn 25 desibel (dB), slik som mennesker med normal hørsel har. Det vil si at hørselshemmede har 30dB eller mer. Mennesker med fullstendig hørselstap har 120 dB. Ifølge WHO er det 0,5 av 100 barn i vestlige land som blir født med eller får ervervet hørselstap i løpet av sine 14 første år, deretter økes det til nesten 5 av 100 som får hørselstap fra man er 15 år og opp til 65 år. Så er det rundt 18 av 100 for de over 65 år (2012). I følge Statistisk Sentralbyrå (SSB) er det 937710 barn i aldersgruppen 0-14 år, og 325020 i aldersgruppen 15-19 år i Norge (2017a). Skulle man gjøre et estimat med WHO sine tall prosentvis med antallet norske barn blir det altså ca 20000 barn med hørselstap fordelt over hele Norge. Dette tilsvarer ca 1,65% av aldersgruppen 0-19 år. Statistikk på SSB viser at 54620 barn mottok hjelp fra barnevernet i året 2016 (Statistisk Sentralbyrå, 2017b). Skulle man gjøre enda et estimat her over hvor mange av disse som hadde hørselstap blir det ca. 900 barn av disse (egen utregning med brøk og multiplisering).

Ifølge Norges Døveforbund finnes det rundt 5000 døve, og ca 16500 tegnspråkbrukere (Erlenkamp, Gjøn, Hualand, Kvitvær, Peterson & Schrøder, 2007, s. 3). Dette er helt forskjellige tall fra WHO's beregninger. Enten kan det være fordi Norges Døveforbund baserer

tallene på de som er blitt registrert, så mørketallene kan være store her, eller så baserer de tallene på tegnspråklige døve, så de som kun har hørseltap uteblir. Så tallet på tegnspråklige døve barn og unge i barnevernet er kanskje betydelig mindre enn 900 som tidligere nevnt.

Det er ifølge Haualand (2006) ikke lett å tallfeste hvor mange døve det finnes i Norge, fordi det finnes ingen entydige definisjoner av begrepet ”døv”. Haualand skriver videre at det er vanlig å skille mellom medisinske, sosiale, kulturelle og pedagogiske definisjoner av ”døv”, for eksempel i engelskspråklige land kan man ofte se både deaf og Deaf når det skrives om døve. Stor ”D” brukes gjerne om en döv eller en gruppe døve med sosialt og/ eller kulturelt tilhørighet til døvesamfunnet, mens med liten d menes det personer som i det medisinske aspektet er döv, men ikke nødvendigvis føler en sosialt og/ eller kulturelt tilhørighet til andre døve. Med dette er det ”nesten umulig å lage en antakelse om antall døve i Norge, selv om man gjetter eller sammenlikner med andre land det er naturlig å sammenlikne seg med, fordi problemene med å anslå antall døve er like stort i andre land som i Norge” (Haualand, 2006). I denne oppgaven vil jeg derfor forholde meg til estimatet til WHO, selv om tallene kan være feil. Dette fordi denne oppgaven handler om barn med hørselstap, enten de bruker tegnspråk eller ei.

Døvhets/ hørselstap er altså en funksjonsnedsettelse, som betyr tap av, skade på, eller avvik i en fysisk eller psykisk funksjon. Det betyr ikke nødvendigvis det samme som funksjonshemming. Til forskjell fra funksjonsnedsettelse, betyr funksjonshemming at det er funksjonshemmede forhold i omgivelsene som begrenser vedkommendes praktiske livsførsel (Gundersen, Farstad & Solberg, 2011, s. 33). Den døve er eller blir altså ikke funksjonshemmet dersom alle rundt vedkommende bruker tegnspråk. Med de krav dagens samfunn stiller i dag, oppstår det gjerne funksjonshemmede barrierer mellom den døves forutsetninger og den funksjonen samfunnet stiller med (Gundersen et al., 2011, s. 33). Ifølge Breivik er det utilstrekkelig å forstå døve som funksjonshemmede, tross den merkelappen de må forholde seg til så opplever ikke de fleste døve seg selv som ufullstendige eller funksjonshemmede, men som nevnt mer som medlemmer av et språklig minoritet (2007, s. 31). Denne merkelappen som hørselshemmede må forholde seg til er et eksempel på et fonosentrisk samfunn, der hørsel (eller fravær av dette) er med på å definere mennesker.

4.2 Døves kultur og historie

Videre vil jeg snakke om kultur, hva er døves kultur i Norge? For det første vil jeg nevne det norske tegnspråket, som jeg vil hevde er den største bidragsyteren til hele den norske kulturarven i døves historie. I følge Språkrådet i Norge er tegnspråk “...et gestuelt-visuelt språk i motsetning

til et talespråk som er auditivt-vokalt. Dette betyr at for å forstå tegnspråk må en bruke synet” (Språkrådet, udatert).

For det andre så har man hørselstapet som knytter de døve sammen, noe helt unikt og særegent som hørende generelt kanskje vil ha vansker med å forstå seg på (hørendes majoritetsblikk vs innenfraperspektivet). Man tar i bruk sansene på helt andre måter, og ser verden på en annerledes måte. Man bruker synet i større grad til å balansere seg der hørende bruker hørselen til det. Som for eksempel at døve må se seg rundt oftere på trafikkerte veier, mens hørende ikke nødvendigvis trenger det. Luktesansen utnyttes i større grad til å fange opp signaler. Mens man mener musikk er for ører, bruker derimot døve kroppen til å føle på vibrasjoner, og nyte musikk i like stor grad som hørende. Det visuelle og kroppen står i sentrum. Dette skriver jeg av egen erfaring som døv.

Det finnes imidlertid store og, ofte, sterke nettverk der medlemmer flest er døve, og slike nettverk finnes over hele verden. Slike nettverk er ofte den døve- eller hørselshemmedes viktigste kilde til sosialisering. Mange døve har de fleste av vennene sine og gjerne sin livsledsager(e) herfra (Haualand, s. 2006, s.18-19). Haualand skriver videre at det er mange døve som ikke føler seg helt hjemme i en hørende verden, fordi de ofte er observatører snarere enn deltakere i det samfunnet de er del av. Slike opplevelser kan også gjenkjennes i andre minoritetsmedlemmers erfaringer. Eksempelvis kan innvandrere ha to ulike språk å forholde seg til, hjemmet og utenfor hjemmet, og dette ”fordrer stadig refleksjon og evne til omstilling” (2006, s. 21). Videre hevder Haualand at ”felles erfaringer og følelse av delt identitet kan oppleves som mer relevant enn forskjeller i nasjonalitet, språk og bakgrunn” og av den grunn må døvesamfunnet forstås som transnasjonalt (2006, s. 25). Det vil si at døves identitet ikke nødvendigvis er helt norsk, den kan også være formet av andre land der man også tilbringer mye tid på. Det finnes mange arrangementer på tvers av landegrenser, som for eksempel Deaflympics (Døves verdensleker) som for første gang tok sted i 1924 og Døves Nordiske Kulturfestival som arrangeres i en uke i hvert fjerde år (Haualand, 2006, s. 26). Utover dette er det gjerne flere ulike arrangementer, både lokale, nasjonale og internasjonale, hvert år. Det viktige på slike samlinger er ikke det faktum at individene kommer fra ulike kulturer og land, men at de har noe til felles og ønsker å treffes fordi de deler samme erfaringshorisont (Haualand, 2006, s. 29).

Historisk sett ble det norske tegnspråket utviklet i 1825 på en skole for døvstumme i Trondheim, med den aller første døvelæreren i Norge, Andreas Christian Møller. Man vet svært lite om hvordan døve i Norge kommuniserte før den tid (Språkrådet, udatert). De første døveforeningene ble stiftet på slutten av 1800-tallet, den første ble stiftet i Oslo (tidligere Kristiania) i 1878. Disse

finnes ennå i dag og utgjør i dag en viktig rolle for mange av de organisasjonene som finnes i dag, både på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Foreningene var i over 100 år vært viktige for tilgangen på nyheter og informasjon for døve og hørselshemmede. I dag finnes det teknologi hvor døve kan få informasjon på flere ulike måter, så dette kan være årsaken til at oppmøtet i døveforeningene har falt signifikant. Men selv om oppmøtet har falt i døveforeningene, betyr det ikke nødvendigvis at døve ikke lenger møter hverandre – det er bare andre måter og steder å møtes på (Haualand, 2006, s. 21-22). Videre har vi Norges Døveforbund (NDF) som ble stiftet i 1918 og har rundt 2000 medlemmer fordelt på 26 døveforeninger over hele landet. NDFs overordnede mål er blant annet økt tilgjengelighet og deltakelse i samfunnet, og fjerne diskriminerende barrierer (Haualand, 2006, s. 23).

Kort oppsummert ser vi at døvesamfunnet ikke bare er medisinsk, mennesker med hørselstap, men historisk situerte mennesker som også er en del av en egen, viktig, transnasjonal kultur. Døve har i over hundre år organisert seg og kjempet for de rettigheter som finnes i dag. Uten disse hadde døve og hørselshemmede kanskje vært enda mer usynlige idag.

Hvordan avsnittene ovenfor er relevant er hvorvidt barnevernspedagogen kjenner til denne. Er barnevernspedagogen klar over at det finnes slike nettverk av tegnspråklige over hele landet? Er barnevernspedagogen klar over den ressursen slike nettverk kan være for de døve og/ eller hørselshemmede barna i barnevernet?

I neste kapittel går jeg inn på teoretiske perspektiver, som kan bidra til å øke forståelsen rundt erfaringene til saksbehandlerne i oppgaven.

5.0 Teoretiske perspektiver

5.1 En feministisk syntese

Masteroppgaven vil bygge på blant annet feministiske perspektiver og sitater som kan være metaforiske for situasjoner der en hørende møter en døv, nettopp fordi det kan bli for abstrakt å beskrive et hørselshemmet barns situasjon sett i et minoritetsperspektiv. Med dette sikter jeg til Breiviks ”hørende majoritetsblikk”, hvor det å sette seg inn i døves innenfraperspektiv kan bli for abstrakt for de som bærer majoritetsblikket. Metaforer brukes til å overføre termer fra noe kjent og konkret til det mindre erfaringsbaserte og abstrakte (Borèus og Bergström, 2012, s. 265) Med dette kan man kanskje lettere forstå den andres situasjon, ved å sammenligne den andres situasjon med mer kjente situasjoner som kvinneundertrykking og patriarkalisme.

I det følgende har jeg presentert noen ulike perspektiver av den fremstående kvinnelige sosiologen Dorothy Smith, som hevdet at de etablerte sosiologiske teoriene og tradisjonene gjenspeiler menns sosiale posisjon. Feministen Simone de Beauvoir vil også sette sitt preg på oppgaven og støtte opp Smiths perspektiver med sine sitater. Teksten vil også bygge på enkelte utsagn fra andre forskere som kan støtte opp Smiths sosiologi.

5.1.1 Standpunktteorien og annethetens sosiologi

Smith benytter et teori, standpunktteorien, som hevder, i vid betydning, at all kunnskap gjenspeiler kunnskapsprodusenters sosiale posisjon. Det finnes intet universelt ”point from nowhere”, bare et partikulært ”point from somewhere” (Aakvaag, 2008, s. 201) Med andre ord at mennesker oppfatter og erkjenner verden på en bestemt måte ut ifra deres sosiale posisjon. Begreps- og teoridannelse, valg av metode, valg av forskningsområde, valg av tema, tilnærming og problemstilling og den vitenskapelige kunnskapen som dannes/produseres er bestemt av forskerens sosiale posisjon (Aakvaag, 2008, s. 201). Dette støttes også av Beauvoir: “Det er sannsynligvis ikke mulig å behandle noen menneskelig problem helt fordomsfritt: bare den måten man stiller spørsmålet på og den synsvinkel man ser det fra, forutsetter en hierarki av interesser” (1994, s. 25).

Smith hevder at det som er til felles for alle teoriene som ble dannet i det nittende og begynnelsen av den tjuende århundre er at alle teoriene, sosiologien, ble utviklet av hvite, heteroseksuelle, og noen gifte, menn. Dette kommer til uttrykk når man ser at alle teoretikerne har gjort vesten til sitt sentrale studieobjekt, og brukt funnene til å generalisere hele verden i stedet for bare vesten.

For det andre har sosiologien primært studert majoritetskulturen i moderne samfunn. Seksuelle, etniske og andre minoriteter havner gjerne under “avvik”, “galskap”, “perversjoner”, “irrasjonalitet” og så videre. Disse er blitt kategorisert som trussel mot moderne samfunns fornuft, orden og stabilitet (Aakvaag, 2008, s. 202). Noe som igjen støttes av Beauvoir i boka si: «“Kvinnen er kvinne i kraft av visse egenskaper som hun mangler”, sa Aristoteles. “Vi må tenke oss at kvinnens karakter lider av en medfødt defekt.”» (Beauvoir, 1994, s. 15). Dette kan for eksempel ses i parallell med hørendes majoritetsblikk og døves innenfraperspektiv, hvor hørende anser døve som mennesker med mangler, og som lider av en defekt, mens døve selv ikke nødvendigvis føler seg slik. På samme måten som kvinner ikke føler seg som en med mangler og medfødt defekt, men som fullverdige mennesker med samme verdi som menn. “Kategorisering fører gjerne til standardisering, uansett hvor ulike individene kan være, blir noen gitte fellestrekk relevante når individene kategoriseres” (Rugkåsa, 2012, s. 83). Med slik kategorisering vil den som bærer kategorien fremstå mer som representant for kategorien, når kategorien i grunn er bare et trekk/ egenskap ved personen (Rugkåsa, 2012, s. 84).

Dermed ble annethetens sosiologi født på 1980-tallet, hvor mange av de nevnte gruppene ble synliggjort. Blant teoriene ble feministisk teori sluppet til. Teorien hevder at etablerte akademiske tradisjoner, inkludert sosiologien, gjenspeiler og er et ledd i reproduksjonen av menns dominans over kvinner. Samfunnet hevdes å være organisert som et patriarkalsk system for menns herredømme over kvinner. Synet på vitenskapen om samfunnet er basert på at vitenskap i virkeligheten blir beskrevet ut fra mannens perspektiv og på mannens premisser (Aakvaag, 2008, s. 205-206). Poulain de la Barre i Beauvoirs verk «Det annet kjønn» hevder dette skjer nettopp fordi det er mennene som har laget og samlet lovene, og derfor har favorisert sitt eget kjønn. I den tur har de lovkyndige forvandlet lovene til prinsipper (Beauvoir, 2000, s. 12). Det patriarkalske trekket kommer til syne ved nettopp dette: “Hvis jeg vil definere meg selv, må jeg begynne med å slå fast: Jeg er en kvinne - og denne realitet danner grunnlaget for enhver annen påstand. En mann begynner aldri med å framstille seg selv som et individ av et bestemt kjønn; at han er mann, krever ingen nærmere påvisning” (Beauvoir, 1994, s. 14). Slik som med fonosentrismen, hvor hørende ikke nødvendigvis trenger å presentere seg som hørende, mens det kanskje ligger en forventning om at døve skal si fra om deres hørselstap. At hørende sjelden trenger å presentere seg selv som *hørende*, gjør også at de heller ikke blir klar over at de er nettopp dette (hørende) før de eventuelt konfronteres med dette i møte med en döv.

5.1.2 En splittet bevissthet

Smith hevder videre at menn driver med “abstrakt arbeid” - et objektiverende og instrumentelt forhold til andre mennesker. De er ”der oppe”. Mens kvinner, de ”der nede”, driver med

“konkret arbeid” - de befinner seg i et hverdagsliv hvor de kroppslig og følelsesmessig møter konkrete andre mennesker og må leve seg inn i deres behov. Sosiologien fra menns ståsted innebærer at utøvelsen av sosiologien krever en profesjonell teknikk, en ekspertise, som ifølge Smith også krever et brudd med den hverdagskunnskap vi har tilegnet oss i kraft av å være lokalt og kroppslig situerte subjekter. Praksisen blir standardisert, og man skriver seg selv ut av forskning ved å ikke skrive ”jeg mener...” eller ”jeg tror...” noe sted. ”Objektiv” tilskuerposisjon står i sentrum, et ”point from nowhere”. Konkrete menneskers subjektive erfaringer blir borte på veien (Aakvaag, 2008, kap. 8). “Splittet bevissthet” oppstår når kvinnelige sosiologer opplever at deres erfaringer som kvinner ikke stemmer overens med sosiologien, og deres erfaringer som sosiolog skiller seg fra deres erfaringer som kvinner (Aakvaag, 2008, s. 211).

I dette tilfellet har Smith stilt med sin velkjente metode, institusjonell etnografi, hvor man går til verks for å få fram konkrete menneskers subjektive erfaringer. Denne metoden går jeg ikke inn på her, men metoden har noen eksempler som støtter mitt formål med denne oppgaven: sosiologi begynner ikke i teorien, men i menneskers erfaringer. Det handler om å erkjenne at en alltid er der, at det en oppdager er alltid sett, tolket, hørt, erfart av den ene selv som historisk situert i det som aldri er stille og er evig pågående sosial verden (Smith, 2006, s. 2). Mennesker lever i en hverdag hvor samfunnets struktur alltid er til stede, men er ikke observert (Smith, 2006, s. 4-5). Videre viser Smith til hvordan strukturen styrer våre handlinger ved at man har forhåndsbestemte retningslinjer for hvordan man skal arbeide med andre mennesker. Fra tekstens formål til handling, hvor Smith viser til hvordan en glemmer sin tilstedeværelse på grunn av det man leser om at man skal gjøre (2006, s. 67-68). Et eksempel kan man finne i boken Galskapens historie fra 1961 av Foucault, hvor han skriver om hvordan man i 1600- tallet behandlet og sperret inn ”dysfunksjonelle” mennesker og underla disse i diskursive klassifiseringspraksiser som gjorde dem ”gale”. Denne innesperringen tvang ”annetheten/ de gale” inn i taushet, og brakte fram profesjoner og vitenskaper som både normaliserte og talte på dens vegne (Aakvaag, 2008, s. 306-307). Dette kan igjen knyttes til Smiths ”annethetens” sosiologi, der tilstedeværelsen til saksbehandler forsvinner på grunn av profesjoner og vitenskaper som talte fram til handling. Disse kan for eksempel kanskje forklare hvordan døve fremdeles i dag gjerne sees i samme setning som ”blinde, sinnsyke og åndssvake”, nettopp fordi denne gruppen er taus og har latt andre tale på dens vegne.

Nå som det feministiske perspektivet er presentert, la oss tenke oss at menn og kvinner hypotetisk sett kunne vært hørende og døve/ hørselshemmede. Ved å bytte ut alle ordene med menn og kvinner med hørende og døve/ hørselshemmede får vi gjerne en forestilling om hvordan

hørselshemmede, spesielt de tegnspråklige, har det idag. Ordet patriarkalsk kan her byttes ut med ”fonosentrisk”. Da har vi et fonosentrisk system i samfunnet.

Likeledes får vi en forestilling om hvordan den hørende saksbehandleren vil oppleve møtet med en såkalt “avviker” ut ifra sitt standpunkt, sin sosiale posisjon. Når saksbehandleren med sin begrensede viten og et «hørende» majoritetsblikk møter en hørselshemmet med et innenfraperspektiv kan saksbehandleren oppleve en splittet bevissthet fordi saksbehandlerens og barnets forventninger kan være forskjellige. Det kan høres fordomsfullt ut å konkludere at alle døve har et innenfraperspektiv, for det er fullt mulig at de også selv bærer et majoritetsblikk og ser på seg selv som noe som må helbredes, noe som kan være en konsekvens av å ofte bli møtt med en antakelse om at det er noe galt med en fordi man ikke hører. Men her har Beauvoir et fint eksempel på hvordan forskjeller opprettholdes i samfunnet, ved at de det er forskjell på er med på det selv:

“Det er ikke Den andre som ved å definere seg som Den andre definerer Den ene: Den andre blir bestemt som Den andre av Den ene som hevder seg som Den ene. Men for at Den andre ikke skal forandres til Den ene, må vedkommende underkaste seg denne fremmede synsvinkelen” (Beavoir, 2000, s. 9).

Dette kan sees i praksis i boka til Breivik, hvor han intervjuet flere mennesker med ulik grad av hørseltap. Flere av dem var ikke-tegnspråklige og bar selv et majoritetsblikk. I et eksempel hvor Breivik omtaler en mann ved navn Asbjørn, har Asbjørn erfart tidlig at han er annerledes på grunn av hans hørselstap. Vendepunktet skjer når Asbjørn for første gang møter tegnspråklige døve på en døveskole hvor han utredes, men uten noen referanseramme til døves innenfraperspektiv, spiller han på lag med det kulturelt underforståtte – ”at døve er avvikere”. Asbjørn tolker døve som ”unormale og åndssvake” (2007, s. 25). Breivik skriver videre at denne norske likhetstenkningen, som vektlegger likhet som makenhet (sameness) fremfor likhet som likeverd (Gullestad, 1992; Breivik 2007, s. 25), er med på å forsterke problemet med virkelig anerkjennelse av ulikhet. Dette hevder Breivik er en assimilatorisk press som skjer i samfunnet, når integrering egentlig i utgangspunktet skal anerkjenne og respektere mangfold. (2007, s. 25). Breivik hevder også at ”i den såkalte normalskolen er det i dag gjerne ”den integrerte” som gjennom stampelet framstår som freak, annerledes og avviker. Den som er dømt til å herme, men aldri passerer helt” (2007, s. 25). En tallmessig ulikhet kan ifølge Beauvoir gi et slikt privilegium hvor flertallet vil kunne pålegge mindretallet sin lov, eller forfølge det (2000, s. 9) Noe som kanskje kan gjenkjennes i praksis for forholdet mellom hørende og hørselshemmede/ døve, hvis det ligger en implisitt forventning om at døve bør bli, eller ha et ønske om å bli hørende.

Dette er et eksempel på hvordan Smiths teori om annethetens sosiologi og Beauvoirs teori om ”Den andre” fremdeles kan være aktuelle i dag, bare ikke nødvendigvis kvinner, men alle de menneskene der ute som skiller seg ut fra majoritetssamfunnet. De strukturene Smith og Beauvoir beskriver kan også brukes for å forstå forholdet mellom døve og hørende.

I neste kapittel går jeg inn på hvordan jeg har gått fram for å gjennomføre undersøkelsen og samle inn data til oppgaven.

6.0 Metodologisk fremgangsmåte

6.1 Rekruttering og utvalg

I prosjektet har jeg snevret inn til en bestemt gruppe av barnevernspedagoger, nemlig saksbehandlere i barnevernet i Oslo og Akershus som har hatt erfaring med/ eller nå erfarer å behandle en eller flere saker som omhandler et døvt eller hørselshemmet barn/ ungdom.

En skisse av masteroppgaveprosjektet ble sendt til Norsk Senter for forskningsdata (NSD). Jeg hadde da planlagt å gjennomføre observasjon i tillegg til intervju, men dette mente NSD kom til å bli krevende med en så liten gruppe, og sensitivt da risikoen er stor for at jeg som del av det lille døvemiljøet i Norge allerede kjenner barna fra før av. NSD mente også at jeg ville få mer enn nok datamateriale bare av intervjuet alene. De godkjente masterprosjektet mitt under den forutsetning at jeg tok bort observasjon som metode, så det gjorde jeg.

Jeg startet først med å sende ut infoskriv til alle barnevernledere i 5 ulike bydeler i Oslo gjennom offentlig mailadresse fra deres hjemmeside tilhørende Oslo kommune. To av dem svarte at de dessverre ikke kjente til noen som hadde erfaring med døve eller hørselshemmede. Jeg fikk ett positivt svar med navn og mailadresse til en saksbehandler som hadde jobbet med et døvt barn for flere år siden. Jeg tok kontakt og fikk raskt svar. Det første intervjuet ble dermed gjennomført kort tid etter. Jeg håpet da at informanten kanskje kjente til flere som også hadde erfaring, men vedkommende kjente ingen som hadde det. Jeg hørte aldri fra de andre lederne. Jeg fikk kontaktet gamle klassekamerater fra da jeg studerte bachelor i barnevern for flere år siden, det var flere som jobbet som saksbehandlere, men der var det heller ingen som hadde erfaring med dette. Jeg prøvde til slutt facebookgruppen “Barnevernspedagogenes facebookgruppe” med over 5000 medlemmer. Der fikk jeg plutselig mange treff, flere av medlemmene tagget folk som hadde jobbet med døve og hørselshemmede barn og unge. Jeg fikk omsider intervjuet tre til. Det var to til som avlyste og aldri svarte etterpå. Jeg fikk også kontaktinformasjon til tre saksbehandlere, men ingen av dem svarte på min forespørsel om intervju. I alt ble det bare fire informanter til denne oppgaven.

Det kan være mange grunner til at jeg fikk så få informanter, til tross for at gruppen er ganske stor, jamfør estimatet fra WHO. Det kan skyldes, som nevnt i avsnittet om døvhet, at døvemiljøet er lite. Av disse er det færre som har havnet i barnevernets søkelys, eller selv søker det. Utover dette var det andre faktorer som spilte inn: den ene som avlyste sa at det var for mye å gjøre på jobben til å kunne sette av tid til et intervju med meg. Noen av informantene som stilte opp hadde det akkurat likedan, men prioriterte likevel tid til meg. Så dette kan ha handlet om feil

timing. Det kan også være at det er et ganske sensitivt tema med tanke på at gruppen av døve er så liten, at saksbehandlerne føler at de må verne om den enkeltes privatliv. Likevel er jeg takknemlig for å få fire informanter. Dette er ikke en kvantitativ metode, men en kvalitativ metode, og disse fire informantene kan bidra til å peke på nye problemstillinger og nye spørsmål til videre forskning.

6.2 Vitenskapsteoretisk forankring

En opplevelse/ erfaring er aktørbasert, og ettersom denne oppgaven vil bygge på ulike individuelle erfaringer vil det derfor være hensiktsmessig å bruke mikrointeraksjonismen som et vitenskapelig verktøy til å utvikle en dypere innsikt og forståelse i datamaterialet som kommer fram fra intervjuene. I mikrointeraksjonismen er det to hovedretninger: symbolsk interaksjonisme og fenomenologisk interaksjonisme. De to retningene er aktørbaserte, og har til felles at de ønsker "å begrepsfeste sosialt liv med utgangspunkt i hvordan lokalt situerte og kompetente aktører på en reflektiv måte konstruerer en meningsfull og ordnet sosial verden" (Aakvaag 2008, s. 76). Det som skiller de to retningene er at symbolsk interaksjonisme orienterer seg mot handlingen, mens fenomenologisk interaksjonisme retter seg mot subjektets konstruksjon av mening. For å sette dette på spissen har Aakvaag beskrevet symbolsk interaksjonisme som opptatt av hvordan vi løser problemer i hverdagen, mens fenomenologisk interaksjonisme går ut på hvordan vi skaper en forståelig verden som det er mulig å bevege seg i (Aakvaag 2008, s. 76). Med dette vil jeg se hvordan mine informanter løser de utfordringer som oppstår i møtet med det hørselshemmede barnet, og hvordan informantene konstruerer den sosiale virkeligheten med sine egne ord, erfaringer og standpunkt. Gjennom verktøy fra den Foucaultianske diskursanalysen vil jeg fremme disse to aspekter ovenfor og se hvordan termer som for eksempel "arbeid med hørselshemmede barnevernsbarn" blir gjennomført i praksis. Dette utdypes i kapittel 6.5.

6.3 Intervju som metode

Det har som nevnt vært veldig vanskelig å skaffe informanter med relevant erfaring. En kvantitativ undersøkelse slik som for eksempel spørreundersøkelser vil derfor være lite hensiktsmessig om man vil få mer ut av datamaterialet. Jeg anser derfor intervju som metode som den beste metoden til å nærme seg et mulig svar på problemstillingen her. Jeg har her hentet inspirasjon om hvordan man gjennomfører intervjuer fra boken "Skapte virkeligheter" (Aase & Fossåskaret, 2014), og boken "Det kvalitative forskningsintervju" av Kvale og Brinkmann (2015).

6.3.1 Semistrukturerte og kumulative intervjuer

I utgangspunktet brukte jeg noe av det verktøyet man bruker i livsformsintervjuer, såkalte semistrukturerte intervjuer, som går ut på at man gjerne stiller oppfølgingsspørsmål når det trengs og at man lar selve intervjuet være fleksibel så lenge innholdet er innenfor rammene for det temaet som studeres. En semistrukturert intervju er ifølge Kvale og Brinkmann verken en åpen eller en lukket spørreskjemasamtale, og gjennomføres med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer og kan åpne for nye spørsmål (2015, s. 46). Det ble lagt til rette for dette i første intervju, og da oppsto det allerede noen utfordringer. Informanten fortalte om en sak som var avsluttet for flere år siden og kunne ikke huske eksempler fra den gang. Jeg hadde ingen erfaringer å dele, og kom heller på noen eksempler fra NOVA-rapporten hvor flere av saksbehandlerne opplevde utfordringer i arbeidet med funksjonshemmede barn (Gundersen, Farstad & Solberg, 2011). Dette hjalp litt, men samtalen varte likevel ikke så lenge som jeg ønsket. Jeg lærte fort at man måtte være forberedt på at de neste informantene kanskje også trengte hjelp til å minnes deres egne opplevelser. Kumulative intervjuer kunne dermed være hensiktsmessige å bruke i de neste intervjuene. Kumulativ intervjuing går ut på at man ikke nullstiller seg ved hvert intervju, men tar med erfaringen fra det forrige intervjuet til det neste. Altså vil det fjerde intervjuet arte seg annerledes enn det første. Dette vil gi mer inngående informasjon om det aktuelle temaet (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 108-109). Dette bidro positivt i de neste intervjuene, for alle de tre neste informantene husket enda mer når jeg tok med eksempler fra intervjuet før dem. Jeg fikk dermed mer å gå på i arbeidet med datamaterialet.

Uansett har tilnæringsmetoden semistrukturert intervju flere aspekter som jeg har bygget min fremgangsmåte på: deskriptivitet, spesifisitet, fokus, bevisst naivitet, flertydighet, sensitivitet og positiv opplevelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 47-49). Deskriptiv i den forstand at jeg har forsøkt å få informant til å beskrive i detalj sin egen opplevelse, være spesifikk i sine eksempler av saken, og holde fokus på det aktuelle temaet og ikke spore av på andre temaer. Når informantens svar har virket flertydige eller motstridende har jeg forsøkt å avklare disse, for det kunne skyldes kommunikasjonsvansker eller misforståelser. For min egen del har det vært bevisst naivitet, at jeg viser åpenhet for nye og uventede fenomener. Spesielt bevisst naivitet har vært veldig viktig i forhold til min sensitivitet til temaet som døv. Det har vært viktig for meg å stille spørsmål på en slik måte at informantene forstår den, og ikke bare jeg selv. Til slutt har jeg vært opptatt av at dette skal være en positiv opplevelse for informantene å bli intervjuet av meg, og kunne sitte igjen med en følelse av å ha blitt beriket med nye erfaringer og kanskje ny innsikt.

Alle intervjuene jeg gjennomførte ble avsluttet med et godt smil om munnen, med et ønske fra deres side om å holde kontakten om det skulle bli behov for nye samtaler.

6.3.2 Den dialogiske vendingen - lyden av og på

For å knytte intervjuet opp til symbolsk og fenomenologisk interaksjonisme har vi “den dialogiske vendingen” som går ut på at budskap ikke bare blir formidlet, men også produseres i selve kommunikasjonsprosessen. Ny mening skapes i interaksjonen mellom intervjuer og informant (Aase & Fossåskaret 2014, s. 105). Det nevnes en rekke forhold som gjør forestillingen om den sterile intervjusituasjon tilnærmet urealiserbar. Blant annet nevnes intervjuformende effekter som for eksempel bare det å ta på en lydopptaker kan få informanten til å opptre mer som representant for den type gruppe intervjuer søker, enn for seg selv, for så å virke mer avslappet etter lydopptakeren er avslått. Til og med måten man presenterer seg på under intervjuet vil påvirke hvordan utfallet av intervjuet blir, i tillegg er det andre faktorer som kjønn, alder, yrke som spiller inn (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 106). Dette var noe jeg fikk erfare i intervjuene. I flere av disse hadde vi fortsatt en lengre samtale etter lydopptakeren var avslått. Spesielt to av informantene virket mer avslappet etter lydopptakeren var avslått. De snakket mer om jobben sin og spurte om min jobb, om hvor tøft det var å jobbe i slike saker og at de skulle ønske de fikk inn noen som selv var døve som kunne ta på seg slike saker. Dette var ting jeg skulle ønske kom med i lydopptakene.

6.3.3 Et reflekterende jeg

Tidligere nevnte jeg et par spørsmål om hvorvidt det var individet selv eller om det var samfunnet som styrte våre handlinger. Denne tankegangen kan hente sin støtte fra Aase og Fossåskarets antagelser om intervjumaterialet som ikke bare refleksjoner av individuell erfaring, men også uttrykk for allerede eksisterende kulturelle diskurser og kollektive erfarings- og tankemønstre, knyttet til en sosial kontekst i en definert tid (gjengitt etter Briggs, 1986). Det handler om å være refleksiv over sin egen rolle idet møtet finner sted, det stedet hvor man da former hverandres forståelse og mening gjennom interaksjon. Symbolsk og fenomenologisk interaksjonisme handler ikke om at intervjueren skriver seg ut av intervjumaterialet, men er en del av den, nettopp fordi den sterile intervjusituasjon finnes ikke og man derfor rett og slett er nødt til å se sin egen rolle i intervjuet i tillegg til det konkrete materialet man søker etter. Det er som Aase og Fossåskaret skriver, man skal ikke uroe seg over hvilke effekter man selv har påført intervjuet, og gruble på hva kunne skjedd hvis man var mer åpen eller gjorde noe annet. Man skal gjøre det man kan for å få tak i informantens erfaringer, ideer og holdninger, og om dette lar

seg gjøre så må gjerne forskeren sammenligne med eller vise til egne erfaringer og/ eller standpunkter (2014, s. 114-115).

Dette har spesielt vært interessant fordi jeg som intervjuer har hatt med meg tegnspråktolk på alle intervjuene. Halvparten av informantene virket veldig overrasket og smånervøse da de så at jeg var döv. Noe jeg opplevde var akkurat som det Beauvoir nevnte, at man må presentere seg som kvinner, mens menn slipper dette. Jeg følte at jeg kanskje skulle ha presentert meg som döv i forkant av intervjuet, selv om jeg i grunn tenkte at dette ikke var nødvendig. Men etter hvert som intervjuet gikk så informantene ut til å slappe mer av og virket mer trygge på meg, ettersom jeg var veldig bevisst på å virke åpen, nysgjerrig og imøtekommende.

6.5 Avkoding og diskursanalyse

Transkripsjonen av alle intervjuene ble gjennomført i samarbeid med en skrivefolk fra tolketjenesten i NAV. Vedkommende har taushetsplikt som del av stillingen som skrivefolk. Det er strenge regler for utlevering av tolket materiale knyttet til åndsverksloven (se vedlegg 4). Blant kravene er at jeg og skrivefolken må sitte sammen og skrive transkripsjonen sammen. Det vil si at jeg skal se på mens skrivefolken lytter til lydfilen og oversetter til skriftspråk på PCen. Så fort materialet er overført fra skrivefolkens PC til min, skal den slettes umiddelbart på tolkens PC. Jeg har i tillegg skrevet under på at materialet er kun til personlig bruk og ikke vil krenke noens privatliv jmfør åndsverkloven (2015). Ettersom innholdet ikke avslører navn på personer eller inneholder sensitiv informasjon, og personene som har opphavsrett til materialet har skrevet under på at jeg kan få bruke dette til masteroppgaven min, er det derfor tillatt å overlate tolket materiale til min PC. Tolken kan også under transkripsjonen vurdere om materialet er for sensitivt og nekte overføring av tolket materiale. Hittil har alle fire intervjuene blitt godkjent og overført til min PC, og slettet på tolkens PC. Fordelen med bruken av skrivefolk her er at man får dobbeltsikret informantenes konfidensialitet i oppgaven. Jeg har likevel sensurert enkelte ord der det blir nevnt spesifikke steder hvor de døve unge går for å få hjelp, og endret på alderen til barna som saksbehandlerne har snakket om.

6.5.1 Koding og kategorisering

Jeg har benyttet meg av boka til Kvale og Brinkmann (2015) til å sette meg inn i en såkalt grounded theory- tilnærming av datamaterialet. Blant annet handler koding om å knytte ett eller flere nøkkelord til et tekstsegment for å kunne identifisere senere uttalelser i teksten, mens kategorisering går mer ut på en systematisk begrepsdannelse rundt uttalelser som skaper forutsetninger for kvantifisering (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 226). Men det som skiller en

grounded theory-tilnærming fra de andre, er at den går ikke ut på å kvantifisere kodene slik som med innholdsanalyse, men på en kvalitativ tilnærming ser på relasjonen mellom koder, og deres kontekst og handlingskonsekvenser. En åpen koding som går etter å bryte ned teksten, og undersøker, sammenligner, konseptualiserer og kategoriserer dataen (Strauss & Corbin, 1990, s. 61). Grunnen til at jeg valgte en grounded-theory-tilnærming er fordi det ikke baserer seg på eksisterende teorier, men derimot prøver å utvikle en teori på en induktiv måte. Det finnes som sagt ingen forskning på arbeid med hørselshemmede barnevernsbarn, og jeg har derfor ingen teori å bygge videre på. Derfor håper jeg at oppgaven kan åpne for å utvikle enten nye teorier, eller gjenkjenne eksisterende teorier som kan knyttes til temaet i oppgaven. Målet med denne tilnæringsmetoden er at man hele tiden sammenligner data og jakter etter likheter og ulikheter, som i sin tur fører til utvalg av nye data som kan gi rom for tolkninger, ny innsikt og forståelse (Chazman, 2005; Kvale & Brinkmann, 2015, s. 226). Med koding av datamaterialet fra fire intervjuer med saksbehandlere har jeg fanget opp definerte sammenlignbare erfaringer i informantenes opplevelser. Disse har gitt grunnlag for avgrensning til fire kategorier, fire temaer som i hver sin del har detaljerte erfaringer og opplevelser. Disse utdypes i kapittel 7, presentasjon og analyse av funn. I neste del skriver jeg om hvordan jeg har gått frem for å analysere datamaterialet og finne mening i funnene.

6.5.2 Tematisk analyse med verktøy fra diskursanalyse

Jeg har her valgt å bruke en tematisk analyse, hvor jeg skal bruke koding til å dele opp ulike temaer fanget opp under presentasjon av funn. I det følgende skriver jeg noe om diskursanalyse som brukes som inspirasjon til analysen av selve teksten.

Hva er en diskurs?

En diskurs kan ifølge Bergström og Borèus beskrives som et regelsystem hvor visse kunnskaper legitimeres, og ikke andre, og som bestemmer hvilke som har rett til å uttale seg med autoritet. Diskurser er dynamiske ettersom regelsystemet i dem kan forandres (2012, s. 358). Det er ikke opp til oss å avgjøre hva som er sant eller falskt i en diskurs. I vitenskapsverdenen handler sannheten i bunn og grunn om konsensus blant forskere (Bergström & Borèus, 2012, s. 402).

Diskurs er et spørsmål om selve språkbruken, og den sosiale praksisen som følger den. En diskursanalyse ser på handlingsmønstre, vaner og mer eller mindre regelstyrte konvensjoner (Bergström & Borèus, 2012, s. 23). Lingvister hevder at det spesielle med diskursanalyser er at det ikke bare er språket, men også at det inkluderer en kontekst (Coulthard, 1996, kap. 1). Ett ord har en betydning i en bestemt kontekst, men en annen betydning i en annen kontekst. En ørefik

mot ett barn i Norge oppfattes som barnemishandling, men assosieres gjerne med barneoppdragelse i et annet land. Konteksten i dette tilfellet handler om å arbeide med hørselshemmede barn i barnevernet, og hvordan saksbehandlerne opplever dette, med de termer som brukes for å sette ord på opplevelsen deres. Det finnes imidlertid flere måter å gjøre en diskursanalyse på, som Michel Foucaults poststrukturalistiske diskursanalyse, Laclau og Mouffes angelsaksiske diskursanalyse og kritisk diskursanalyse av Norman Fairclough (Bergström & Borèus, 2012, kapittel 9). Jeg valgte her å bruke et foucaultiansk analysemetode som i hovedsak går ut på etablert kunnskap, som er nært forbundet med makt. Den viser hvordan diskurser fungerer i termer av makt og kontrollerer mennesker i form av prosesser som inneholder såkalte utestengningsmekanismer. Det som avgrenser hva som er og ikke er, for eksempel hva som defineres som sant eller ikke sant, sykt og ikke sykt og hva som er tradisjon og ikke tradisjon. *“Dessa diskursivt skapade positioner bestämmer i sin tur utrymmet för subjektets handlingsmöjligheter”* (Bergström & Borèus, 2012, s. 361).

Fire funksjoner ved en diskursanalyse

I følge Aakvaag er det helt avgjørende å analysere diskurser for den som vil studere sosiale forhold, fordi språket betyr langt mer for sosiale praksiser enn vi tar det for. I det følgende har Aakvaag presentert fire funksjoner ved den viktige diskursanalysen av Foucault, disse fire vil jeg også se etter i selve analysen av funnene:

1. Språket avspeiler ikke bare nøytralt virkeligheten, men konstruerer den. Det er gjennom diskursens klassifiseringsprinsipper og kategorier at virkeligheten blir avgjort for hva den er og hvordan ting henger sammen. Å befinne seg innenfor forskjellige diskurser er å leve i forskjellige virkeligheter.
2. Diskurser produserer subjekter i den forstand at diskurser etablerer subjektposisjoner som diskursdeltakerne kan innta. Ved å innta slike posisjoner blir det dannet personer med en avgrensbar identitet, det vil si personer som vet hvem de er. For eksempel ”døv”, ”saksbehandler”, ”mor”, ”far” og så videre.
3. Diskurser skaper ikke bare individuelle identiteter, men også kollektive identiteter. Det blir et ”vi” og ”oss”, og fastlegger hvor grensene for dette ”vi”-et går, altså hvem som er innenfor og hvem som er utenfor gruppen. Når man betegnes som del av en gruppe, begynner man også å tenke og oppføre seg deretter. Dette er ikke noe som er gitt naturlig, men representerer noe symbolsk på en eller annen måte. Dette skjer ifølge diskursanalytikere gjennom diskurser.
4. Diskurser produserer sosiale fakta (institusjoner og sosiale praksiser). En samfunnsontologisk konsekvens av diskursanalysen. Sosiale relasjoner og ting mennesker gjør sammen reguleres gjennom definerte virkeligheter for hva som er

normalt og unormalt, hva som er akseptabelt og uakseptabelt, hva vi kan forvente av hverandre og hvilke forventninger vi kan ha av ulike subjektposisjoner. Med andre ord er diskursanalysen ikke bare epistemologisk konstruktivistisk, men også sosialkonstruktivistisk. Det sosialt konstruerte gjennom diskurser er antiessensialistisk. Identiteter og sosiale relasjoner er ikke biologiske, men utviklet gjennom sosiale konvensjoner (Aakvaag, 2008, s. 310-312).

Grunnen til at jeg velger et foucaultiansk perspektiv er at det har emansipatorisk potensiale, en mulighet til å frigjøre nye måter å handle på og sette lys på det barnevernsfaglige arbeidet med hørselshemmede barn. Diskurser er som nevnt dynamiske. Det finnes alltid to sider av en sak, makt betyr også frigjørelse (Bergström & Borèus, 2012, s. 410). Diskursanalyse kan brukes til å studere debatter, forandringer i syn over tid, kartlegge ulike identiteter og ikke minst håndtere spørsmål om makt gjennom å studere ulike ordninger som for eksempel kulturell hegemoni eller kjønnskraft (Bergström & Borèus, 2012, s. 410). I denne oppgaven har jeg sett på maktordningen i barnevernet, hvilken hegemonisk kultur som preger det, og på språkmakt i form av tale- og tegnspråk, under samme betingelser som i kjønnskraft. Den som jeg omtalte under kapittel 4.1, en feministisk syntese.

I neste kapittel går jeg inn på ulike funn fra intervjuene med barnevernets saksbehandlere.

7.0 Presentasjon av funn

Det ble gjennomført i alt 4 intervjuer. Alle kom fra samme region, men fra ulike barnevernstjenester. Jeg setter her opp en tabell med oversikt over informantene med hver sin egen bokstav, disse vil brukes senere under presentasjonen av funnene.

Stilling i barnevernet	Region	Varighet intervju
saksbehandler A	Østfold	17 min 9 sek
saksbehandler B	Østfold	20 min 34 sek
saksbehandler C	Østfold	28 min 23 sek
saksbehandler D	Østfold	26 min 8 sek

Transkripsjonen ble avkodet og delt opp til fire kategorier som mer eller mindre gjentar seg i intervjuene; kunnskap og kompetanse, deltakerperspektivet, tid og ressurser og tolkesituasjonen. Til felles med alle fire intervjuene, var at de jobbet med døve ungdommer. Tre av dem var barn av foreldre som også var hørselshemmede. For det første er ca 95% av alle døve barn født av hørende foreldre (Mitchell & Karchmer, 2004, s. 153). At jeg fikk tre av fire (den fjerde ukjent) barn av døve foreldre er noe å undres over. Hvor er de andre døve barna av hørende foreldre? Kan man tenke seg at i de tilfellene var det foreldrene som tolket for barnet sitt? Og at saksbehandlere derfor ikke husker disse tilfellene? For det andre var det kun om døve ungdommer i disse fire intervjuene. Hvor er de yngre barna? Eller blir de ikke fanget opp i systemet? Kanskje fordi de mangler stemme til å si fra? Er det flere døve ungdommer enn døve barn i systemet? Dette kan minne om de opplevelsene saksbehandlerne i NOVA-rapporten hadde med de funksjonshemmede barna, at det kunne bli lett å fokusere på omsorgsbyrden fremfor omsorgsevnen, og at man derfor ikke ofte ser funksjonshemmede i samme setning som barnevern (se kapittel 2.4.3). Dette kan også være et eksempel på hvordan fonosentrismen er med på å hindre hørselshemmedes behov for barnevernsfaglig hjelp.

Videre i de neste avsnittene vil jeg på grunn av konfidensialiteten omtale alle saksbehandlerne som "hun", selv om det kan være en han. Det vil først presenteres funn, deretter går jeg inn på selve analysen og funnernes tilknytning til de teoretiske perspektivene nevnt ovenfor.

7.1 Kunnskap og kompetanse

Mens kompetanse betyr "...evne eller kvalifikasjoner, f.eks til å uttale seg, inneha en stilling eller treffe en beslutning" (Nordbø, 2018), har man i tillegg til kompetanse noe som kalles for kunnskap. Man skiller gjerne mellom to typer kunnskap: påstandskunnskap og praksiskunnskap. Førstnevnte innebærer at man vet når noe er sann-og-sånn, at man vet når noe er tilfelle.

Praksiskunnskap går mer ut på at man vet hvordan noe gjøres (Holmen, 2017). Dette er en viktig skille mellom kompetanse og kunnskap, og dette vil man se mer av i funnene som kommer i de neste avsnittene.

I denne delen av kapitlet går jeg inn på hovedsakelig tre spørsmål jeg stilte i samtalen med informantene: om de hadde fått noe veiledning i det å møte hørselshemmede barn, hvordan de opplevde samarbeid med andre instanser og hvorvidt de opplevde å bli "blendet av funksjonshemmingen". Disse tre temaene deles da opp i hver egne sine avsnitt.

7.1.1 Veiledning

I alle fire intervjuene spurte jeg om saksbehandleren hadde fått noe veiledning tidligere om det å møte et hørselshemmet barn, og dette fikk jeg til svar av informantene:

A: "Det er mest gjennom utdanningen, da. Jeg er jo sosionom. Men jeg har hatt jobber ... Jeg har jobbet med voksne, og barn og voksne psykisk utviklingshemmede, da. Men ikke noe sånn veiledning tror jeg. Har bare gjort det gjennom jobben egentlig."

B: "Nei."

C: "Nei. Det var ingen hos oss. Den .. den saken. Det var ingen av oss som hadde noen erfaring. Ingen på barnevernskontoret, så det var ingen som kunne gi meg veiledning. Eh.. kollegaen min.. jeg ble med i saken, da hadde kollegaen min hatt ett møte med familien før. Hun hadde gjort seg opp et par erfaringer da (latter).. eller så var det (latter). Eller så var det.. Ja. M-m. Nei, det var. Når jeg tenker... Jeg følte litt at jeg var ute i en myr, at jeg har trådt og trådt og ikke helt vet hvordan jeg skulle gå, hvordan jeg skulle få hjelpet, og hvordan vi skulle komme i posisjon.. og ja.."

D: "Nei! Ingenting noen sted. Så det er litt sånn når du kommer.. og det er veldig dårlig, for når det kommer et døvt barn, eller et som hører.. Som hører mindre. Så får du bare en bisetning: "Ja, her er en sak liksom. Hun hører forresten ikke så godt", "ok"."

Ingen av disse fire hadde fått noe form for veiledning i det å møte et barn med hørselshemming.

7.1.2 Ansvarsfordeling i barnevernet

I alle samtalene tok jeg også opp spørsmål om ansvarsfordelingen, om de opplevde å kunne samarbeide med flere instanser som kunne bidra med sin kompetanse i saken. Det var stort sett positiv respons fra informantene. Blant annet fortalte A at hun samarbeidet med et behandlingssenter for hørselshemmede som hadde kjent familien lenger og mye bedre enn hun gjorde, og det var viktig at de vektla det senteret sa. Ikke minst skulle ungdommen som var over 15 år også få ta del i saken med sine meninger. Med andre ord ville de ikke fått det til så bra uten den hjelpen fra behandlingssenteret. Saksbehandler B hadde langt mer tverrfaglig og tilsynelatende tilfredsstillende samarbeid med ulike instanser i saken sin:

“Jeg tenker at han har tydelige.. litt dumt å si, men han har så tydelige problemer. Man vet hvem som, hvilken instans som har ansvar for hva. Ikke sant. Nå som han røyker hasj, da. Så vet jeg at det er ruskonsulenten som har ansvar for urinprøvene og alle de samtalene. Sant? Det er ingenting som jeg kan sitte og lure på ”hvem kan ta det, eller hvem skal ta det”? Og hvis det er fravær på skolen så er det lærerne som skal ta fraværsregiene og følge opp skolen, og hvis det er problemer med hybelen eller de praktiske gjøremålene, så er det jo boveileder. Jeg har det meste koordineringa. Også påser jeg at alle liksom gjør jobben sin, da. Så det er veldig tydelig å se hvem som skal gjøre hva. Så det er ikke vanskelig å koordinere det.”

B la likevel til at hun visste godt at ungdommer noen ganger kunne ha litt sammensatte utfordringer, og da blir det ofte uenigheter om hvem som betaler for hva, og hvordan ting skal gjøres. I dette tilfellet var problemstillingene så tydelige at alle instansene inne i bildet var de riktige og kunne hjelpe ungdommen. B er likevel tydelig på at “så lenge diagnosen er satt, de har noe, så må man være veldig flinke til å sjekke hvem som gjør hva. Og ansvarliggjøre, at det er mange andre som kan hjelpe til, og ikke bare barnevernet”.

B sa at hun kunne ellers sisset på alt dette alene om ikke det var for de andre instansene som bidro med sitt. Jeg opplevde også denne informanten som mest trygg på sin jobb av alle de fire jeg intervjuet. Hun virket sikker på jobben sin, og var veldig opptatt av at ungdommen skulle bli sett og hørt, uansett funksjonsnedsettelse, språk eller annet. Her fikk hun god hjelp. Derimot var det svært vanskelig for C å få hjelp:

“Jeg opplever det med flere, ikke bare disse sakene, men når barnevernet først har fått saken, så er det.. ikke så mange andre instanser som vil (småler) være med å samarbeide (latter)”, “Og det er jo.. sånn at.. hadde behov for å få hjelp av andre fra bydelen, og andre tjenester. Men det har vært veldig veldig vanskelig å få til. Eh.. og at det er... Og habiliteringsenheten hos oss da, har bare avvist hele saken. Eh. Ja. M-m. Enda dette er en gutt med, sant, helt klare diagnoser. Og...i tillegg har hørselsutfordringene han har, kunne vært nyttig.. å fått med kompetansen de har og, for å få mere på den saken. Men

det har vært vanskelig. Men jeg har hatt en god del kontakt med ... Er så langt navn...“, ”...psykisk helse. Norsk senter for.. eller noe sånt..”

Selv med klare diagnoser fikk C ikke god hjelp fra andre instanser, bortsett fra det ene behandlingssenteret. Hos D var visstnok ikke behovet så stort for å samarbeide med andre instanser. Ungdommen hun hadde var på ettervern så det var stort sett samarbeid med institusjonen som ungdommen bodde på, og det samarbeidet gikk ifølge D veldig bra. D opplevde her at ungdommen hadde gode mennesker rundt seg som ivaretok henne.

7.1.3 Hva slags ”briller” har man på seg?

Jeg tok fram eksempelet fra NOVA-rapporten om hvor lett det var, ifølge en saksbehandler, å bli blendet av funksjonshemmingen og spurte om B opplevde å ha det slik også med den døve ungdommen:

“Det spørres hva slags briller man tar på seg og hvordan man løser alle ungdommer eller saker man får da, ikke sant. Så det er så mange ungdommer som jeg møter at de har opplevd at de er bare en sak, bare et nummer, i barnevernet. Men jeg prøver, hver dag i jobben min å møte de som et helt menneske. Og prøver å gi dem en følelse av at jeg virkelig er interessert i å hjelpe... At de skal få en bra hverdag, da.”

Her snakker B om hvilke ”briller” man har på seg, som avgjør hvordan man handler deretter. Hun virker veldig bevisst på hvilke ”briller” hun skal ha på seg, og behandle alle mennesker som mennesker, ikke som del av ulike kategorier. Samme spørsmål ble stilt til C som svarte:

“Ja! Og det.. det tror jeg handler mye om det jeg har sagt noe om. Det å komme innpå, og få den personlige kontakten.. Er veldig vanskelig, eller jeg opplevde den som veldig vanskelig. At det er mere det som kommer i veien. Og at vi kanskje, det har jeg tenkt noen ganger, at vi kanskje gjør det litt vanskeligere enn det det trenger å være og.. nettopp fordi det er (latter) en funksjonshemming. At vi må ikke komplisere det mer. At behovene er det samme, og den hjelpen man trenger er for så vidt den samme. Det kan bare være vanskeligere å finne rette ressurspersoner og finne rett hjelp, da.”

C er veldig åpen om hvordan dette påvirker arbeidet i barnevernet, at man kan komplisere det mer enn det egentlig er. Dette er også et velkjent fenomen, og kan kanskje knyttes til det såkalte “hørendes majoritetsblikk” nevnt av Breivik. Det positive er at menneskesinnet kan forandres, og så lenge man er bevisst på det kan man lære så mangt. Hos D var det nettopp hennes erfaringer som bidro til at hun opplevde å ikke komplisere det mer enn det egentlig var. Et godt eksempel på Dorothy Smiths standpunktteori:

“Nei! Men det handler nok om at jeg har vært støttepedagog og jobbet med barn med spesielle behov. Jeg har jobbet i barnehage i mange år, og jobbet som støttepedagog. Og

.. barn .. Jeg tenker at jeg tenker at folk er folk. Mange barn gjør rare ting, og da er det alltid en grunn til at de gjør det. De prøver ikke å være vanskelige eller trassige, eller. Det er en grunn til at de gjør det. Det handler kanskje om verdisyn.”

D snakker også om verdisyn. Det er også veldig relevant her, slik som Max Weber hevder er avgjørende for hvilke valg man treffer. Når man tar parti med et verdisyn, tar man også parti mot andre verdisyn (Weber 1971, 163). Erfaringen D hadde nok, som støttepedagog, en rolle med i utviklingen av et verdisyn hvor hun fikk se “folk er folk” i praksis. Med den jobben ble hun til en person med bredere forståelse for det som for de fleste virker ukjente.

C fortalte også at det var utfordringer rundt ungdommens selvbylde og virket usikker på hvorvidt dette var det som hemmet samtalen, eller om det rett og slett var motstand mot barnevernet generelt:

“... han gutten som var hørselshemmet, men ikke bruker tolk.. han har litt.. han har problemer å vedkjenne seg at han hører dårlig. Så han vil helst bruke minst mulig høreapparat for eksempel, og han hører omtrent ... Han hører. Han hører greit hvis han har begge høreapparatene, men han vil helst bare bruke ett, eller ingenting. Eh.. sånn at. Det har vært utfordrende fordi jeg har aldri vært helt sikker på om han egentlig har forstått.. eller har hørt etter, eller ja.”

C nevner i tillegg at det som kanskje gjør det ekstra sårbart i barnevernet er at dette er ungdommer som i tillegg hørselsutfordringene og språkutfordringene i barnevernet, er sårbare på andre måter også. Begge ungdommene C jobbet med hadde ifølge C lett for å føle seg lett avviste, og føler på det at de er annerledes. De har strevd på mange måter, og det gjør det ekstra vanskelig for C å vite hva som er hva: ”Er det fordi du ikke forstår, eller er det fordi.. har du motstand, eller er det fordi du misforstår, eller ja... Og det.. det gjør det mer komplekst. Hele bildet. Ja.”

C sier senere i samtalen:

“Hadde ønsket at jeg hadde kjent til noen som kunne døvespråk, da. Eller som var døve, som kunne gjøre den jobben. Fordi den umiddelbare kontakten, det er lettere å få til den umiddelbare kontakten og den tilliten, og.. relasjonen.”

C viser her hvordan raskere relasjonsbygging kan bidra til tillit, og at språket er veien å gå. Eller det at man har noe til felles gir noe å bygge på videre.

Kort oppsummert har altså ingen av saksbehandlerne fått noe veiledning i det å møte døve og hørselshemmede barn og unge. Det er forskjell på ansvarsfordeling på ulike barnevernstjenester.

Den ene har opplevd å få god flyt med ulike instanser som har tatt sin del av ansvaret for ungdommen, mens den andre opplevde å bli avvist i sine rop om hjelp – at det er få instanser som er villige til å ta ansvar. Ved spørsmålet om saksbehandlerne opplevde å bli blendet av funksjonshemmingen i møtet med ungdommen var det delte erfaringer der. Den ene var opptatt av å se ungdommen som et helt menneske, og ikke som et nummer i barnevernet. Den andre opplevde at hørselshemmingen kom i veien for å utvikle en relasjon og tillit med ungdommen, og uttrykte at det kanskje kunne blitt bedre med en saksbehandler som selv var døv eller kunne tegnspråk. I tillegg nevner hun at disse ungdommene kan være ekstra sårbare enn andre ungdommene på grunn av hørselstapet og flere vansker. Den tredje opplevde ikke å bli blendet på grunn av hennes tidligere erfaringer med funksjonshemmede barn, denne erfaringen bidro til at hun hadde en større forståelse for ungdommens situasjon.

7.2 Deltakerperspektivet

I Norge har vi en felles holdning om at alle er like verdt, og at alle skal få delta i samfunnet. Dette forankres også i Norges lover og konvensjoner. Det interessante vil være å se om dette faktisk gjennomføres i praksis, eller om Smiths og Beauvoirs feministiske perspektiver vil gjenkjennes i dette.

7.2.1 Identitet og mestring

I intervjuet ble alle informantene spurt om hva de opplevde som viktige faktorer for at det hørselshemmede barnet skulle få delta i familielivet.

A: “Da tenker jeg at alle i familien må lære seg tegnspråk (ler). M-m ... det er en av de viktigste tingene. Ikke bare foreldre, men også søsken.”

B: “Mmm.. nå er jo ungdommen såpass stor. Han er, jeg tror han er, jo han er faktisk 18 år. Så han bestemmer selv, sant. Da han var 16 så oppfordra vi veldig til at han skulle fortsette å ta kontakt med faren sin og ha den gode kontakten. Så jeg jobbet veldig for at han og faren skulle finne på ting sammen, gå på turer. Og vi hjalp til veldig faren, slik at han kunne hjelpe sønnen sin. Så det var jo veldig fint. Og jeg tenker at det gjorde mye.. de har jo veldig god kontakt enda, men allikevel så er det han selv som må bestemme. I starten så følte ungdommen at han måtte ”please” både mamman sin og pappan sin. Og hvis mamman sa ”du må komme og besøke meg”, selv om det ikke passet han så gjorde han det fordi han var så lojal, tenker jeg. Og han klarte ikke å si nei. Så vi måtte inn og lære han å sette grenser for hvor mye han kan si ja til mamman og ja til pappan. Hva han kunne og ikke kunne gjøre. Vi måtte veilede han veldig mye, fordi han er... Med en gang pappan ringte så løp han og gjorde det pappan sa. Eller med en gang mora var et annet sted, så gjorde han det, da. Så vi måtte veilede han veldig mye i forhold til det. Ja.”

C: “...at de er en del av en familie, at de er i en helhet, at de er i en sammenheng der de har sosialt nettverk. At de har ... Jeg tenker kanskje i forhold til hørselshemming, at det krever.. særlig jeg som jobber med ungdom tenker at det ligger en del sånn .. eh.. tabuer eller.. sånn som jeg har opplevd våre ungdommer, at de .. de er så .. de er litt flau for handicapet sitt. Og det er viktig at foreldrene også hjelper de med, da. Eh.. kompleksene de har, og den .. gi de muligheten til å mestre. Kanskje at de trenger det enda mer, da.

Enn mange andre barn .. uten de utfordringene. (...) det er jammen viktig at foreldrene er på og klarer å tilpasse seg barnet i enda større grad da, og barnets behov. Og at det er noen ekstra utfordringer ved det å ha en hørselshemming, da.”

D: “Jeg tenker at.. hjemme så må det være et minste krav at mor og far lærer tegnspråk så de kan kommunisere med hverandre. Ehm.. kommunikasjon, kommunikasjon, og kommunikasjon er det viktig. Det ser jeg, at helt sikkert, begrenser fullt oppegående mennesker. De har så mye ressurser, men det blir redusert fordi man ikke kan snakke vanlig med folk. Det tenker jeg er en kjempeutfordring for hørselshemmede, at de .. det er vanskeligere å få alle typer jobber. De kan sikkert ikke bare begynne å jobbe som lege, selv om de vil. (...) Så det setter mye begrensninger. Jeg vet ikke helt hva man kunne jobba med det. Men jeg tenker innad i et familiesystem så er man nødt til å finne en kommunikasjonsmåte som fungerer bra. Det blir vel tegnspråk og billedkommunikasjon. Jeg jobber mye med det, både tegn til tale, og billedkommunikasjon i jobben min nå. På grunn av barn, ikke hørselshemminger, men de har kognitive vansker som gjør at .. at de trenger forsterkning på språket. Så jeg bruker mye tegn til tale selv i jobben min nå, og ser veldig effekt av det.”

Både A og D er tydelige på at tegnspråk må inn i familien, så den hørselshemmede ungdommen inkluderes på alle områder. Grunnen til hvorfor det er så viktig har C svart på her: identitet og mestring. At ungdommen skal oppleve hørselstapet som et handikap hemmer mye annet i livet. Man blir i større grad negativ i den grad at man opplever handikappet som hinder for tilgangen på det gode i livet. Når familien lærer seg tegnspråk blir det eneste hinderet borte i familien. Det gir ungdommen en større arena for å utvikle sin identitet som trygg person og mestre livets utfordringer som en hvilken som helst annen ungdom.

7.3 Tid og ressurser

7.3.1 Ekstraarbeid

Ifølge A var gikk alt tilsynelatende veldig bra, både med tolkebruk og hele prosessen med ungdommen. De samarbeidet i alt 1,5 år. Derav grunnen til at intervjuet ble så kort. Jeg spurte A om samtalen var noe annerledes enn å møte et hørende barn svarte: *“Det blir litt mer pause kanskje, naturlig kanskje. Men det er egentlig greit. Og man blir kanskje mer obs på kroppsspråk...”* Man tenker kanskje at dette kanskje ikke er et funn, men jeg tenker det er verdt å nevne likevel. Med døve kreves det mer pauser innimellom i samtalene på grunn av tolken, og nettopp derfor kan man ikke forvente at saksbehandleren skal behandle denne saken like fort som et hvilket som helst annet barn. Med andre ord kreves det mer ressurser for en hørende saksbehandler å behandle en sak med et døvt barn. Funnet i forrige avsnitt kan understøttes av B i det andre intervjuet:

“...Men i de møtene som er uten tolk, så blir det litt krevende samtaler. Og jeg føler ikke at jeg kommer i mål. Får ikke snakket om det vi hadde tenkt om fordi jeg bruker så imarri tid på å snakke høyt og være tydelig, at man blir sliten. Sant?”

Da vi fortsetter samtalen videre til veien mot målet, spør jeg saksbehandleren om hun opplevde å kunne komme fram til samme mål med ungdommen svarer B: *“Jeg føler at med den ungdommen som var døv, så gjorde vi masse ekstraarbeid for at stemmen... For å få stemmen på papirene våres og at stemmen blir hørt... Opplever å føle seg hørt.”* For B og kollegaene var det veldig viktig å få fram barnets stemme i en sak, at barna skal få ta del i en prosess som handler om dem. Her opplevde B at det krevdes flere ressurser for å få fram den døve ungdommens stemme, og ikke minst mer tid til det. Tross behovet for mer tid og ekstraarbeid virket det som at B likevel fant fram til en alternativ løsning sammen med ungdommen:

“Så i og med at det er litt vanskelig med tolkenes arbeidstid og skoletid, så sender vi hverandre mye mail, da. Vi har veldig god dialog gjennom mail. Eh... Nesten hver uke, eller annenhver dag, hver tredje dag, så sender vi hverandre mail. Selv om jeg ikke møter han, så føler jeg at jeg har veldig god dialog med han, da.”

Mens dette virket effektivt og veldig bra for B å få brukt mail som alternativ til fysisk oppmøte og bruk av tegnspråktolk, var det som nevnt i forrige kapittel ikke slik for D som syntes det var uvant å bruke mail når man måtte si ifra om noe.

I den fjerde og siste intervjuet nevnte D at det ikke var noe utfordrende å bruke tolk, men derimot telefonene:

“Det var vanskelig med det å ha kommunikasjon med henne. For egentlig har vi ikke lov å sende så mye på mail, på grunn av taushetsplikt. Samtidig kunne jeg ikke ringe. Det kunne noen ganger være litt komplisert eller utfordrende.”

Her var mail altså uaktuelt på grunn av taushetsplikt der sensitiv informasjon kan dukke opp på mail og fort havne på avveie, samtidig som det var eneste måten å nå ungdommen på. Det blir en etisk dilemma her, hva blir det verste å gjøre – ta kontakt på mail og bryte taushetsplikten, eller la være å kontakte i det hele tatt? Man bruker dermed mer tid og energi på det dilemmaet, i et forsøk på å få kontakt med ungdommen.

7.3.2 Et effektivitetsorientert barnevern?

I en annen sammenheng opplevde D, i min oversettelse, å få en sak med et døvt barn slengt på fanget uten å vite noe som helst om døve barn. Årsaken til det tror D kan være: *“...litt barnevernsfaglig. Føler ikke at det er rettet mot de brukerne. Det er litt som i tempo med barnevernet i det hele tatt. Det går...mye går veldig fort.”* Dette utsagnet minner om Max Webers beskrivelser av den moderne samfunnet, hvor den optimale byråkrati krever at de såkalte embetsoppgavene gjennomføres så raskt som mulig (1971, s. 127), og dette medfører at D ikke

får tid og mulighet til å samle inn forhåndskunnskaper om de barna man får på fanget. Videre i samtalen nevner D:

“Hun hadde egentlig mindre timer i vedtak enn det hun benyttet. Hun var av og til borte, men hun kom alltid og spurte om hjelp, eller. Hun kunne alltid gå dit hvis det var noe. Døra var alltid oppe selv om hun ikke hadde avtale akkurat da, så da kunne hun bare dra dit og få hjelp til et NAV-papir eller få hjelp til noe.”

Her ser det ut til at støtteapparatet rundt den ungdommen valgte å se gjennom fingrene ved de timene ungdommene fikk i vedtaket, og heller tilpasse etter ungdommens behov.

Kort oppsummert erfarer saksbehandlerne at man bruker mer tid i samtaler med ungdommen der tolk er til stede. Det blir mer pauser i samtalen. Den ene saksbehandler opplever å ikke kunne komme i mål dersom tolk ikke er til stede, for man må bruke mer tid på å snakke høyt og tydelig. Utover dette opplever den ene å ha en god dialog med ungdommen gjennom mail annenhver/hver tredje dag. Den andre opplever vansker med å ikke kunne bruke telefon for å si fra om noe, og ikke mail heller på grunn av taushetsplikt. En saksbehandler opplevde å få saken med døv ungdom ”slengt på fanget” uten noe videre informasjon, årsaken tror hun kan være relatert til det generelle tempoet i barnevernet. Samme saksbehandler erfarte at ungdommen brukte flere timer enn hun fikk i vedtak, men barnevernstjenesten holdt alltid døra åpen for henne.

7.4 Tolkesituasjonen

I samtaler med hørselshemmede barn der det er behov for tegnspråktolk er det viktig å tenke på kontekst, at det er flere faktorer som virker inn på samtalen med barnet. Det virket for meg at den største faktoren her var tolkene som oversatte mellom talespråket og tegnspråket. Det ble nevnt mye om tolkebruk, hvor viktig det var å samarbeide godt med dem for å få til en god flyt i samtalen med ungdommen. Jeg vil her dele opp de fire intervjuene i hvert sitt eget avsnitt:

7.4.1 Planlegging og organisering med tolker

Under første intervju med A var det “...en del å organisere med de tolkene. Det skulle passe for alle sammen.” Men likevel syntes A at “det gikk faktisk veldig bra. Det var lettere nesten, enn sånn vanlige tolker vi bruker”. A forklarte senere med “at det er lettere å følge med på at det blir oversatt riktig med tegnspråk, eller at det er lettere å skjønne om man forstår hverandre eller ikke, da. Og det var veldig greit å samarbeide med de tolkene. Ja.”.

Med dette sikter A altså til munnstillingen ved tegnspråket, som da visualiserer det norske språket, og dersom man er god til å munnnavlese så kan det være mulig å oppfatte hva den andre sier. Det kan man ikke gjøre med andre språk.

Mens A virket til å ha en grei opplevelse med tolkene, var tonen noe annerledes hos B:

“For det første er det litt vanskelig å skaffe tolk, jeg må alltid spørre ungdommen: ”Når passer det for deg?”. Og så må jeg spørre tolken. En annen utfordring er at ungdommen går på videregående skole, så de blir ferdige halv fem, femtiden, har lange dager. Ofte så orker ikke ungdommen å møte meg fordi det blir så lange dager. Tolkene jobber bare til halv fire, fra åtte til halv fire, så det blir problemer. Skal jeg ha møter innenfor tolkenes arbeidstid, så får ungdommen min fravær. Så ... Jeg merker at de gangene jeg har tolk, med ungdommen, så er det ... Veldig flyt i samtalen, det går veldig bra, vi får snakket om veldig mye og alt som står på agendaen. Vi begge forstår hverandre. Men i de møtene som er uten tolk, så blir det litt krevende samtaler. Og jeg føler ikke at jeg kommer i mål. Får ikke snakket om det vi hadde tenkt om fordi jeg bruker så imarri tid på å snakke høyt og være tydelig, at man blir litt sliten. Sant? Jeg må bruke stemmen min og mye energi på å være veldig tydelig. Så... Det er ikke ordentlig flyt uten tolk, også er det litt problemer å få tak i tolk, da”.

Her viser B til den begrensede tilgangen på tolk som da fører til mer energikrevende samtaler med ungdommen, og hvordan dette også påvirker ungdommen som allerede har lange dager på skolen.

B: “Og hun veilederen som møter han også bruker ikke tolk, fordi hun møter han på kveldene fra fem til sju, eller seks til åtte, så da møter hun han. Men veiledningen hennes går ut på ... Kun det praktiske; hvordan han skal vaske hybelen sin, hvordan han skal lage mat, skittentøy, alt av det praktiske. Det går av seg selv uten å bruke så mye språk. Det kan man vise. Men når hun skal ta opp vanskelige temaer, eller kanskje snakke om ... At det blir mye prat, da bruker hun som oftest tolk.”

Med andre ord får ungdommen veiledning basert på enveiskommunikasjon bestående av rent kroppsspråk og gestikulering. Uten tolk gis det ingen rom for å stille spørsmål og få svar, man må ta til takke med det man får. I denne sammenheng har ungdommen flyttet i en hybel og får 10 timers veiledning hver uke i praktiske gjøremål slik som B nevnte ovenfor.

I en samtale med C fortalte jeg at det var en informant som hadde nevnt hvor vanskelig det var å få tolk utenfor standard arbeidstid og spurte om C også møtte den type utfordringer:

“Ja. Og jeg... Det er noe som kanskje utpeker seg... Veldig i forhold til bruk av tolk da, det er at ... Ehm. Det er vanskelig å få tak i. En ting er på ettermiddag og kveldstid, det har vi også erfart, men.. ungdom. Jeg jobber med ungdom. Også dukker de ikke opp, de glemmer avtaler, også.. Det er veldig tungrodd å få tak i tolk, man må være ute i god tid, vi kan ikke liksom... En ting er at vi avlyser, og det koster penger for de siste (mumler)... (latter). Det bryr jeg meg ikke så mye om, men å gjøre nye avtaler. Også skal man prøve å få kontinuitet i kontakten. Så har det vært vanskelig... Jeg synes.. jeg har brukt mye lenger tid på å få til avtaler med de ungdommene enn det jeg vanligvis pleier å få. Jeg har ikke fått det til. Jeg synes det har gått utover arbeidet vi har gjort og, at vi ikke har fått til

den kontinuiteten som jeg vet at er nødvendig for å gjøre et godt arbeid med ungdommer, da. For da har det gått.. det har gått for mange uker mellom hver gang. Og det er uheldig. Har fått tak i tolk, og så har jeg ikke fått tak i familien, og så har jeg ikke fått tak i tolk når de kan. (latter). Ja det er mange, utfordringer her...”

Tolken virker her til å ha en stor betydning for hvordan barnevernet kan utvikle en god relasjon med ungdommen og familien. Uten tolk mister de den kontinuiteten som, slik som C nevnte, er en viktig verktøy for å utvikle den relasjonen som er nødvendig for å få til et godt samarbeid. C uttrykte her også en fortvilelse over å bruke så mye tid og energi bare på å skaffe tolk, og at denne går utover arbeidet deres i barnevernet.

7.4.2 Kommunikasjon og relasjon

I intervjuet med C tok jeg fram et eksempel fra de tidligere intervjuene hvor saksbehandler og ungdommen strevde med å forstå hverandre, og at valget av tolk hadde mye å si om tolken og ungdommen forsto hverandre. Jeg spurte om vedkommende hadde opplevd noe lignende. Her ser jeg at jeg blandet sammen min erfaring fra både første og andre intervju, for det var i utgangspunktet ikke vanskelig å kommunisere med ungdommen for saksbehandler A, slik som jeg oppfattet det, men at A opplevde at tolken ikke alltid sa det samme som ungdommen sa. Så var det for B vanskelig å kommunisere med ungdommen uten tolk. Uansett var dette eksempelet treffende nok til at saksbehandler C kunne hente fram en likedan opplevelse:

“ja, for når vi ble kjent med familien, både gutten og mor særlig. Så hadde de fått hjelp ulike steder i hjelpeapparatet tidligere, som ikke var barnevernet. Så da fikk vi anbefalt noen tolker fra tolketjenesten, som vi brukte. Også ... Da hadde vi jobbet med dem en stund, så da vi skulle sette inn.. sette inn.. ehm.. inn tiltak, råd og veiledningstiltak, så brukte vi en av de samme tolkene der. Og da kom det fram, etter som de ble mer kjent med familien, at de skjønnte ikke hva tolken sa. De hadde store problemer med å forstå. Også... Men så hadde de en person de foretrakk, som de ville fortsette med, og da plutselig ble kontakten en helt annen.”

Det har mye å si hvem man velger som tolk. Tolk er ikke bare tolk, det er ulike mennesker som besitter disse stillingene og kvaliteten på tolkeutøvelsen er derfor individuelt. C forteller videre:

”Dette er en familie hvor morsmålet ikke er norsk. Så det var en del språkutfordringer også med det, utover det med hørselshemminger egentlig. Men da blir det enda viktigere å vite at man har riktig tolk og at de forstår hverandre. Og at ... Jeg visste ikke noe om døve og d... Døvespråk.. eller sånne type ting før. Så det var så personavhengig, og egentlig personlig da. Det har vært en vei for meg å forstå, da. Og at .. hvordan man skal liksom, hvordan skal vi kvalitetssikre at man faktisk forstår hverandre. For jeg kan ikke kontrollere det.”

Man ser her at familien ikke var etnisk norske, og hadde tydeligvis et annet morsmål enn norsk. De er med andre ord kanskje ikke fullt utlærte i norsk tegnspråk, og dermed blir det også en

utfordring for tegnspråktolken å oversette et ukjent språk blandet med det norske tegnspråket. Det positive her er at familien hadde en tolk som de fungerte godt med, og som fikk muligheten til å få bruke denne spesifikke tolken, hvor saken deretter fikk en helt annen, om ikke mer forståelig, tone. Det som imidlertid er interessant her er kvalitetssikringen som C sier er helt utenfor hennes kontroll. I en annen sammenheng sier C:

“vi har prøvd å ha noen treffpunkter på skolen, fordi det var der han var mest trygg. Ehm..Og der hadde han også med seg en lærer som snakket og som kunne tolke, så da trengte vi ikke så mye døvetolk, da.”

Viktigheten av relasjon nevnes her. Her hadde ungdommen en lærer som kunne stille opp som tolk, og sannsynligvis fikk saksbehandler mer ut av denne enn om det var med en vanlig, ukjent tolk, nettopp fordi ungdommen var trygg på læreren sin. Akkurat som da det plutselig ble bedre når familien fikk velge sin egen tolk.

I samtalen med D hadde D mange erfaringer med tolkebruk, og bruken av tegnspråktolk med den hørselshemmede ungdommen var ikke noe annerledes enn med en annen fra et annet land:

“Det kunne noen ganger være litt komplisert eller utfordrende. Som sagt, mine følelser i det var det samme som en annen som bruker tolk. Det som var utfordrende med henne, men det gjelder person, ikke hørselsskade, var at vi kunne snakke om ting, og så kunne hun spørre om ting etterpå som gjorde at jeg skjønnte at hun ikke hadde skjønt spørsmålet. Men om det var med tolk, eller.. hva det handlet om. Tror ikke det var om hørselsskaden.”

Her kan det virke som det er vanskelig å vite om det var dårlig kvalitet på oversettelsen til tolken, eller om det rett og slett var ungdommen som bare ikke forsto spørsmålet eller ikke fulgte godt med. Noe som kan sammenlignes med det C sier om kvalitetssikring av tolken. I det følgende utdyper D forrige utsagn med et eksempel:

“Én gang prøvde jeg å få klarhet i en hund. Fordi hun sa hun ikke kunne reise sånn og sånn på grunn av hunden. Også spør jeg ”har dere hund?”. ”Nei”. ”Ok, hvem sin hund er det da?”. Det var mammas kjæreste eller pappa, jeg skjønnte ikke hvem som eide hunden. Også snakket vi enda mer rundt det, hvor jeg spurte mer om hunden. ”Så dere reiste ikke fordi den hunden var der?”. Joda, de hadde reist. Ok. Ja vel. Da starter vi en gang til. Jeg fikk aldri klarhet i hva det handlet om. Om de hadde reist, eller ikke reist, hvor hunden var og ikke var. Men om det hadde... Vi har andre brukere også som det kan være... Vi har mange flerspråklige brukere som også bruker tolk, hvor det kan bli mye misforståelser. Og hva vi av og til lurar på i barnevernet er det kognitivt, eller er det reint språkmisforståelse, hva handler det om?”

D konstaterte også at “Dette var ikke noe vanskeligere å snakke med henne enn med en gutt fra Eritrea som ikke kunne norsk, som også måtte ha tolk.” Her mente altså D at misforståelsene her ikke skyldtes hørselen, men språket. Det å ha en tredjeperson til å få gjennomført en samtale er problemet her. Man må heller ikke glemme at tolken også er en person, et menneske med eget fortolkningssett og egne behov.

Da jeg fortalte D at en annen informant hadde en annen opplevelse i forhold til norsk tegnspråk, at man kunne fange opp det som ble sagt på munnstillingen og jamføre det med tolkens oversettelser så var dette også en kjent sak for D (nikket samtykkende til eksempelet mitt), men derimot var D trygg på at ungdommen fint kunne sørge for at tolken oversatte riktig:

“Jeg opplevde ikke det i samtale med henne. Men hun kunne veldig godt norsk, og veldig godt tegnspråk også. Hun kunne tegnspråk selv. Så kunne raskt “Nei, nei, nei! Det var ikke det jeg sa”, til tolken hvis hun så at noe ble feil. Så i hennes situasjon så.. Hun var 20. Så hun tørte sikkert å si ifra også ”Nei, det var ikke sånn jeg mente det”. Jeg følte ikke noe utfordring i det i forhold til døvetolken og hennes situasjon. Men når vi kommer i situasjoner som med den hunden og andre ting, så lurte jeg litt på hva ... Er det tolken eller mine spørsmål som er for dumme, eller er det hun som ikke forstår, eller hva? Hva er det som skjedde nå?”.

Merk at D sa “hun var 20, så hun tørte (turte) sikkert å si ifra...” Det faktum at ungdommen var stor nok til å si fra, så lurer man gjerne på hvorvidt de yngre døve barna “tør” å si fra. Er det derfor de yngre barna ikke blir fanget opp i systemet? Likevel er det ikke til å unngå at misforståelser gjerne oppstår, uansett hvor gammel man er, slik som med hunden i eksempelet overfor. D bekrefter dette med: “*Det er ikke sikkert at det svaret vi fikk, var i forhold til hvordan tolken... Fortolket det.*” D viser en bevissthet over dette, og bekrefter dermed også viktigheten av å ha erfaring med tolker slik at man ikke skal konkludere på basis av gale tolkninger.

7.4.3 Spontanitet

Senere i samtalen med C forteller C noe om utfordringene ved å kunne være spontan:

“M-m. Også tror jeg det er.. det er nok fordi vi er barnevern. Det ligger.. De fleste jeg møter har ikke veldig lyst til å snakke med meg, eller.. ha ... Så jeg er nødt til å bruke alle tips og triks i boka mi til å få dem med på laget mitt. Og det er noe med det å ha spontaniteten kanskje, som gjør at det blir utfordrende... nettopp fordi motstanden kan være så sterk. Jeg har truffet andre, utenfor jobben i barnevernet, som har vært hørselshemmede, og truffet og brukt tolk før, da. Men det er ikke på den samme måten allikevel.”

Ett ord fanget oppmerksomheten min her, “spontanitet”, det er et poeng i det hun sier om at barnevernet har fått et uheldig rykte på seg. Det er mange som ut ifra min egen erfaring har den

oppfatningen av barnevernet at de kommer og tar barna. På grunn av det er spontanitet noe barnevernet må ty til for i det hele tatt få snakket med de som gjør motstand mot barnevernet. Plutselig vil ungdommen og/ eller familien snakke, men for å få tolk kreves det jo bestilling i god tid før og da går det ikke. Til avtalt tid vil kanskje ungdommen ikke møte opp likevel, enten de glemmer det eller ei. Slik som C opplevde tidligere. Med tolk kan man ikke være spontane, selv om behovet for det er stort i slike situasjoner som C hadde. Slik var det med D også:

“Men da var det utfordrende i forhold til henne hvis jeg eller døvetolken.. at noe skjedde så vi måtte lage ny time. Da var det vanskelig ikke sant, for jeg kunne ikke ringe henne. Det var utfordrende. Det var uvant å sende mail om jeg var syk, eller du var syk eller.. fram og tilbake fordi, ellers så tar vi telefoner og ringer og får snakket med ungdommen. ”Du, det har blitt sånn og sånn. Kan du da? Ja, så fint”. Også ringte du kanskje tolken ”kan du da? Så fint”, liksom. Det er kanskje lettere med utenlandske, at de forstår såpass norsk at du kan si ”torsdag kl. 12”. Men hun hører jo ikke. Så du kan jo ikke si ”torsdag kl. 12”. Du må sende en mail. Mm.”

Problemet oppstår når uforutsette ting skjer i hverdagen og en må avlyse avtaler. Igjen har spontanitet betydning her. Man kan ikke bare utsette, man må planlegge. Heller kunne man ikke ringe, men sende mail.

7.4.4 Hold på den samme tolken, og glem ikke å ta pauser!

I de mange misforståelsene som oppsto i samtalene med de hørselshemmede barna var det noe som kunne forklare årsaken til hvorfor dette skjer. Det var en opplevelse D hadde med en tolk som setter lys på dette:

“ja, en utfordring... Jeg var veldig ny. Så jeg tror alle tolker har det. Men tegnspråktolken var jo.. Møter straks over lenger tid, jeg hadde jo ikke møtt jenta før den gangen. Da sa tegnspråk, da sa tolken: ”nå er jeg sliten, vi må ta en pause fordi det er slitsomt å snakke på den måten”. Men jeg tror det gjelder alle tolker, at det kan være veldig krevende å sitte og tolke et annet språk og fornorske det til norske fraser, og spesielt kanskje barnevernsfaglige termer også. Selv om jeg snakket mye dagligdags. Men tolk.. tolk er utfordrende i barnevernet uansett. Det er et ledd du må stole på at formidler det du formidler, da.”

Med dette dukker det opp et problem; det er like nytt for tolken som for saksbehandleren å møte den hørselshemmede ungdommen her. For det første så er tolken et menneske, som også trenger pauser for å hente seg inn igjen, og for det andre så er barnevernsfaglige termer kanskje ukjente for tolken som da må lære seg dette samtidig som tolken må tolke ungdommen. Videre fortalte D at det ble avtalt mellom D og ungdommen at de skulle ha den samme tolken, og de sørget for å få avtalt neste møte på det aktuelle møtet de var på:

“Vi brukte samme tolken en del. Jeg spurte henne i... jeg tror, kanskje ikke jeg gjorde det, men jeg gjorde det etter hvert. Spurte klienten og så henne om hun synes var tolken var OK, og om vi skulle bruke henne mer. Tror jeg spurte etter første time etter at tolken hadde gått. Om hun synes den tolken var OK, også kontakten jeg henne og avtalte neste møte hver gang.”

Her har D skjønnt viktigheten av å holde på den samme tolken, og fikk dermed effektivisert de neste samtalene ved å gjøre dette.

Oppsummerer man tolkesituasjonen kort er det altså lettere å følge med på tegnspråktolken enn med andre vanlige tolker, med tanke på munnstillingen ved tegnspråket som bruker det norske språket. Utover dette er det mye styr med å skaffe tolk spesielt på ettermiddagen og kvelden, da de fleste tolker jobber på dagen. I tillegg til at ungdommen selv har skole om dagen og ikke kan for på ettermiddagen. Den ene saksbehandleren opplever at det ikke blir ordentlig flyt i samtalen uten tolk. Det er også utfordringer med ungdom som ikke møter opp til avtaler, og det er vanskelig å være spontan når det i grunn er nødvendig med tanke på ungdom som motsetter seg barnevernet. Den ene dagen vil ungdommen ikke møte opp, den andre dagen vil ungdommen møte opp og da er det for sent å bestille tolk. En saksbehandler opplevde også at familien ikke forsto tolken, og situasjonen ble langt bedre da denne familien fikk velge tolk selv. En saksbehandler opplevde det vanskelig å se om det var ungdommen som misforsto, eller om det var tolken som tolket feil. Man må med andre ord ha tillit til det tolken formidler. Samme saksbehandler opplevde likevel at ungdommen fint kunne si fra til tolken selv om hun så at tolken sa noe feil. Ellers er det vanskelig å avlyse og avtale ny time, siden man ikke kan ringe og få en samtale her og nå. Man må sende mail.

Dette kapittelet har fram til nå presentert funnene, som er blitt kodet og delt opp i fire større temaer: Kunnskap og kompetanse, deltakerperspektivet, tid og ressurser, og tolkesituasjonen. Disse temaene vil i neste kapittel oppsummeres i en tabell som vil gi en oversikt over funn, etterfulgt med spørsmål og forslag til løsninger. Deretter blir det analyse av funnene.

8.0 Analyse av funn

For å gjøre dette oversiktlig blir alle temaer delt opp, nummerert og satt opp på tabell etterfulgt med forklaringer og spørsmål, og forslag til løsninger. Disse utdypes så i hvert sitt eget avsnitt med eget nummer. Hovedsakelig skal jeg stille spørsmålene: Hva er problemet? Hva er årsaken til problemet? Hvilke løsninger finnes på problemet? Videre ser jeg på ulike måter å se og forstå problemet på i lys av ulike teorier presentert tidligere i oppgaven.

Tema	hva	problem	årsak	løsning	spørsmål
1. kunnskap og kompetanse	Den ambivalente saksbehandler	Ulik verdisyn, manglende kompetanse, usikkerhet	Ingen veiledning, lite forskning, ulikt verdisyn	Kompetanseheving, mer samarbeid med ulike instanser, videreutdanning	Hva legger man i termen saksbehandler? Fonosentrisme? Den andre?
2. Deltakerperspektivet	Deltakelse, kulturalisering	Grenser på hva som oppfattes som deltakelse	Forskjellig kultur, verdisyn	Fremme kulturell relativistisk holdning i barnevernet? Sette seg inn i den andres ståsted	Hva er deltakelse? Hvem er det som avgjør noen verdiers dominans over andre? Annethetens sosiologi relevant her?
3. Tid og ressurser	Taushetsplikt, effektivitet	Loven har glemt døde, forskjellig syn på hva som er effektivitet	«hørendehet» tas for gitt? Manglende kompetanse	Åpne for bruk av bildetolk? Facetime? SMS?	Hvorfor forskjellig syn på digital kommunikasjon? Hva er effektivitet?
4. Tolkesituasjonen	Tolkens rolle, forventninger, tillit	Forskjellige forventninger av tolken, naiv (?) tillit til tolk	Manglende kompetanse hos tolk, lite bevissthet rundt bruk av tolk	Fast tolk i barnevernstjenesten? Ansette døv saksbehandler eller en med kompetanse i tegnspråk?	Hvilke sosiale praksiser kan man finne i diskursen tolk?

8.1 Kunnskap og kompetanse

Den ambivalente saksbehandler

Et problem som dukker opp her er diskursen om saksbehandleren i barnevernet. Konstruksjonen av denne termen later til å omfatte bestemte krav om å utføre arbeid på en bestemt tidsperiode, og spare staten for mest mulig penger, samtidig som man skal tilfredsstillende hjelpemottakerne.

Man skal også, ifølge de etiske retningslinjene i FO, si fra når ressursene ikke strekker til. Problemet er når det ikke er noe ressurser å hente, når det ikke finnes noe forskning på hørselshemmede barnevernsbarn eller veiledning å få. Relasjonen mellom saksbehandleren som individ og staten og samfunnet svikter der, og det blir helt opp til den enkelte saksbehandler å ta ansvaret for barnets beste.

Disse fire saksbehandleres subjekter kommer fram gjennom posisjonen som saksbehandler i barnevernet. Disse konstruerte subjektene omfatter også en kollektiv identitet som barnevernspedagog, men later til å inneholde ulike sosiale praksiser hvor deres relasjoner til de hørselshemmede ungdommene reguleres av hva saksbehandlerne allerede vet om disse. Deres viten virker til å være mangelfull i form av deres usikkerhet i forhold til hvilke rettigheter man har i slike saker (gjelder dog ikke alle), hvordan man kommuniserer optimalt med hørselshemmede og hva som er til barnets beste i slike saker.

Man ser for eksempel her at C bruker en metafor, hvor hun var ute i en myr og trår og trår uten å vite hvordan hun skal gå. Underforstått sier C noe om usikkerhet, hjelpeløshet og utrygghet på sin kompetanse som saksbehandler for hørselshemmede barn og deres familier. Nettopp fordi hun, som resten av saksbehandlerne, aldri fikk noen veiledning i det å møte et hørselshemmet barn. Dette viser at behovet er stort for kompetanseheving i barnevernet.

Med andre ord ser det ut til at barnevernet og lovens føringer bærer en ”hørende majoritetsblikk” og konstruerer virkeligheten basert på dette blikket, og kanskje tenker at de barna bare trenger å helbredes og bli lik majoritetssamfunnet. Dette viser hvordan Smiths standpunktteori og Beauvoirs utsagn om at enhver tolkning forutsetter et hierarki av interesser er relevant her. Dette viser hvordan makten i språket skrevet av noen med et standpunkt preget av et ”hørende” majoritetsblikk er med på å skape problemer for de som faller utenfor majoriteten. Men samtidig så prøver saksbehandlerne, som for eksempel B, å fokusere på å få fram ungdommens stemme, som er en grunnleggende del av rollen som barnevernspedagog. Gjennom dette forsøket på å få fram stemmen har saksbehandlerne møtt på mange utfordringer som ikke samsvarer med denne konstruerte virkeligheten av det ”hørende” majoritetsblikket, for der er det en annen virkelighet som beskrives ut i fra innenfraperspektivet. Det blir dermed en kamp om hvilket perspektiv som skal stå for å konstruere virkeligheten, og deretter hvilke tiltak som vil passe best for den enkelte. Følelser som usikkerhet, hjelpeløshet og utrygghet vil da naturligvis dukke opp hos den enkelte som sitter på alt ansvaret, nemlig saksbehandleren.

Huller i relasjonen mellom saksbehandler og velferdsstatens institusjoner

I et feministisk perspektiv sett fra Smiths standpunktteori og Beauvoirs ”Den andre” later staten til å ha tatt utgangspunkt i en majoritetssamfunn, hvor marginaliserte grupper slik som hørselshemmede og tegnspråklige, faller utenfor den eksamineringen som gjennomføres for å oppnå posisjonen som barnevernspedagog. I tillegg har den typen institusjon som trengs for å hjelpe slike mennesker til dels uteblitt. Som for eksempel der alle saksbehandlerne sier at de aldri fikk noen form for veiledning i det å møte hørselshemmede barn, samtidig som Staten forventer at saksbehandlerne skal behandle disse sakene som en hvilken som helst annen sak, ved å bære tittelen som barnevernspedagog. Når man ser nærmere på det A sa:

“Det er mest gjennom utdanningen, da. Jeg er jo sosionom. Men jeg har hatt jobber ... Jeg har jobbet med voksne, og barn og voksne psykisk utviklingshemmede, da. Men ikke noe sånn veiledning tror jeg. Har bare gjort det gjennom jobben egentlig.”

Så ser man at A her sier rett ut at hun ikke har hatt noen veiledning i det å møte døve og hørselshemmede barn og unge, men så viser hun til erfaringer fra arbeidet med både psykisk utviklingshemmede barn og voksne. En antydning til at hun fra sitt perspektiv sier at døve kan sammenlignes med psykisk utviklingshemmede. Dette viser en kanskje ubevisst fonosentrisk holdning som sier at døve tilhører ”Den andre”, de som er annerledes, akkurat som psykisk utviklingshemmede, og at dette rettferdiggjør hennes arbeid med døve og hørselshemmede. I følge Beauvoir forutsetter dette perspektivet allerede en hierarki av interesser, hvor A betegner døve og hørselshemmede som annerledes og sammenlignbar med psykisk utviklingshemmede. Dette er antakelig ikke i hennes interesse å behandle denne ungdommen ut i fra ungdommens definerte funksjonsnedsettelse, men er kanskje en ubevisst holdning jamfør Breiviks fonosentriske samfunn/ ”hørende” majoritetsblikk.

Videre sier C, som B og D også støtter:

”Nei. Det var ingen hos oss. Den .. den saken. Det var ingen av oss som hadde noen erfaring. Ingen på barnevernskontoret, så det var ingen som kunne gi meg veiledning.”

Dette kan bekrefte det Smith sa om sosiologiens studieinteresser, hvor sosiologien primært studerte majoritetskulturen i moderne samfunn. Andre minoriteter havner under ”avvik” og blir kategorisert som trussel mot den moderne samfunnet. Når det ikke finnes noe veiledning om døve og hørselshemmede, antyder det noe om denne gruppens manglende anerkjennelse i samfunnet. Dette er ikke nødvendigvis gjort med ond hensikt. Som Breivik nevnte, så er dette fonosentrisme. Staten og barnevernstjenesten har kanskje bare ikke tenkt over at det faktisk

finnes mennesker med andre behov, at det kreves kompetanseheving der også, nettopp fordi de har brukt majoritetsblikket til å generalisere samfunnets mangfoldige sider.

Det kan se ut som at nesten alle har fått hjelp fra den ene institusjonen, behandlingssenteret. Men er det nok?

Enkelte saksbehandlere har her uttrykt hvor mye og mer effektivt det ville blitt dersom man fikk inn en saksbehandler som selv var döv, eller som man kan omformulere det til, en som har tegnspråkkompetanse i tillegg til barnevernutdanningen. Kanskje kunne løsningen vært å ansette et team av nasjonale saksbehandlere med tegnspråkkompetanse som kan reise på tvers av fylker, for å ta saker med døve og/ eller hørselshemmede barn. Da kan man faktisk spare mye tid på å slippe bruk av tolk.

Dette kan i sin tur bidra til at man kan være spontane og holde en stabil kontakt, en kontinuitet som ifølge C er en viktig faktor i relasjonen med ungdommen. Med spontanitet mener jeg at man da kan ta i bruk tekniske virkemidler der det ikke er mulig å møtes. For eksempel FaceTime, som vil ha samme funksjon som når hørende ringer andre hørende. Taushetsplikten omfatter det skriftlige delen som setter sine spor. Det gjør ikke FaceTime. Det er i de første møtene og i de større møtene at den døve eller tegnspråkkyndige saksbehandleren kan reise på tvers av landet og møte opp. I tillegg sparer man kanskje staten for penger på all tolkebruken. En annen løsning som kunne vært bra er å innvilge ekstra tid for saksbehandlere som får inn saker med døve og/ eller hørselshemmede barn, men sistnevnte er kanskje ikke ideelt om man tenker at velferdsstaten skal spare mest mulig tid og penger.

Manglende anerkjennelse av annerledeshet, eller kompetansemangel?

En annen utfordring slik som det fremstår i intervjuene er ansvarsfordelingen. Mens B opplevde å kunne fordele på ansvaret og få en god flyt i kommunikasjonen mellom ulike institusjoner, opplevde C å bli avvist av flere instanser som man ser fra deler av hennes utsagn:

“Jeg opplever det med flere, ikke bare disse sakene, men når barnevernet først har fått saken, så er det.. ikke så mange andre instanser som vil (småler) være med å samarbeide, (...) Og habiliteringsenheten hos oss da, har bare avvist hele saken. Eh. Ja. M-m. Enda dette er en gutt med, sant, helt klare diagnoser.”

B nevnte etter hennes tilfredsstillende ansvarsfordeling at hun ellers kunne sisset på alt dette alene, om ingen andre instanser bidro med sitt. Dette ser ut til å faktisk ha skjedd hos C. Nok en gang ser det ut til at døve og hørselshemmede blir ikke anerkjent som en del av mangfoldet i samfunnet. Eller ble C avvist på grunn av manglende kompetanse hos de andre instansene? Det er som sagt et lite utforsket tema, og ingen har fått noe veiledning i det å møte døve og

hørselshemmede barn. Kan det også gjelde de andre instansene? Som Smith hevder ved standpunktteorien, så gjenspeiler all kunnskap kunnskapsprodusenters sosiale posisjon. Når disse kunnskapsprodusentene ikke har utviklet noen teori eller forskning på døve og hørselshemmede, blir det også heller intet konkret arbeid, eller ”løst” arbeid, med døve og hørselshemmede. Med dette mener jeg at saksbehandlerne ikke har noe forskning å holde i, eller noe veiledning, som kan bistå i deres arbeid med barna. B nevnte jo selv at hun fikk hjelp av ulike instanser, men også disse var helt avhengige av å bruke tolk, og ungdommen her ble behandlet som en hvilken som helst annen ungdom. Da kan det derimot handle om holdninger. De B møtte så kanskje ikke på hørselstapet som et problem, de så heller på personens egne behov. Er holdningen annerledes hos de C prøvde å få hjelp fra?

Man kan likevel lure på hvorfor det er slik forskjellsbehandling når det er så klare diagnoser hos ungdommene ifølge saksbehandlerne. Er det personrelatert eller er det noe annet? Med personrelatert siktes det til at saksbehandler B kanskje i sin sak kan ha virket mer bestemt og sikker på sine rettigheter, og kunne dermed bruke disse til å få viljen sin, mens C var mer usikker? Man sier jo på folkemunne at den som roper høyest, blir hørt. Hadde den ene saksbehandleren tydeligere stemme enn den andre? Som en barnevernsleder, som ble intervjuet i NOVA-rapporten (2011), sier om ansvarsfordeling og hvem som betaler for hva: «Det blir en dragkamp hvor man sitter på hver sin tue med en slunken pengesekk. Pengene står ikke i stil med behovet.» (Gundersen et al. 2011, s. 71-71). Er det dette som skjedde her? Handler det om å bruke minst mulig penger? I dette tilfellet later det til å ha virket i motsatt fall. I forsøket på å være effektiv på statens vegne taper man i stedet penger på misforståelser, ekstra tid, mer tolkebruk, manglende kompetanse hos saksbehandlerne og manglende muligheter til å være spontan. De som straffes her er både saksbehandleren og de berørte barna/ ungdommene. Det er dem som må stå igjen med ubehagelige følelser slik som usikkerhet, hjelpeløshet og utrygghet.

Ulike ”briller” setter standarden for saksbehandlingen

Slik som det fremkommer fra funnene, handler det mye om hvilke ”briller” man har på seg når man møter døve og hørselshemmede barn. Som B nevnte her er det viktig å møte barnet som et helt menneske, og vise interesse for dets liv og for at barnet skal få en bra hverdag. Hvorfor dette er så viktig er nettopp det C nevnte etterpå, at det er fort gjort å komplisere det mer enn det egentlig er. Noe som kanskje skjedde hos de instansene som avviste C ovenfor, som kanskje kompliserte det mer enn det egentlig var. Med et hørende majoritetsblikk og et standpunkt hvor alle som er annerledes blir omtalt som ”Den andre” blir det kanskje lett å tenke at det å etablere tillit og få den personlige kontakten med ungdommen er vanskelig på grunn av

funksjonshemmingen, istedenfor å tenke at dette handler om en ungdom med vansker, med samme behov som de fleste andre ungdommer.

C er veldig åpen om hvordan dette påvirker arbeidet i barnevernet, at man kan komplisere det mer enn det egentlig er. Dette er også et velkjent fenomen, og kan kanskje knyttes til det såkalte “hørendes majoritetsblikk” nevnt av Breivik. Det positive er at menneskesinnet kan forandres, og så lenge man er bevisst over det kan man lære så mangt. Slik som når B nevnte at hun opplevde at mange ungdommer opplevde at de bare var en sak, et nummer i barnevernet, og denne erfaringen virket til å gjøre B mer bevisst på å fokusere på ungdommens stemme, uansett funksjonshemming. Det samme gjelder D når hun forteller at hun har jobbet som støttepedagog i barnehage i mange år, og gjennom den tiden lært at barn ikke gjør rare ting for å være vanskelige eller trassige, men gjør det av en grunn. Dette skrev jeg var et godt eksempel på Dorothy Smiths standpunktteori, hvor alle erfaringer man tilegner seg gjennom oppveksten er med på å påvirke synet på samfunnet. D sier selv at dette kanskje handler om verdisyn. Dette er viktig å vise til, med tanke på at dette er noe som Max Weber tidligere nevnte, at når man tar parti med et verdisyn, tar man også parti mot andre verdisyn. Erfaringen D hadde som støttepedagog spilte nok en rolle i utviklingen av et verdisyn hvor hun fikk se “folk er folk” i praksis. Med den jobben ble hun til en person med bredere forståelse for det som for de fleste virker ukjente.

Det interessante spørsmålet er da hvilke verdier disse saksbehandlerne lærte seg i barnevernsutdanningen, og hvilke verdier lærte de seg på jobben? Hvem er det som avgjør hvilke verdier som er viktigere enn andre?

Likhetens dilemma

C fortalte videre hvordan hun opplevde det som et utfordring å vite om det var hun som kompliserte det hele mer enn det egentlig var, eller om det faktisk var komplisert. Som man ser blant funnene sa C at det var en ikke-tegnspråklig ungdom som ikke ville erkjenne at vedkommende hadde et hørselstap, og av og til nektet å ha på seg høreapparater. Som i sin tur medførte at C av og til lurte på om ungdommen enten ikke forstod hva C sa, eller at det bare var en generell motstand mot barnevernet. I det videre forteller C at hun opplever ungdommene i begge sakene sine som sårbare unge, som strever ekstra og har lett for å føle seg avviste. C har reflektert over de to ulike sakene, hvordan man skal forstå ungdommene og hjelpe de. Men her føler C som sagt tidligere at hun trår og trår i myr og ikke vet helt hvordan hun skal komme i posisjon. Å forstå en ungdom er kompleks i seg selv, men å forstå en hørselshemmet ungdom kan være en helt annen ting.

Man kan kanskje sammenligne dette med Asbjørns erfaring nevnt i kapittel 5.1.2. Kanskje denne ungdommen som nektet å ha høreapparater på seg spiller på lag med det kulturelt underforståtte, at døve er ”unormale og åndssvake”, og derfor prøver å opptre som en hørende. Noe som gjør det vanskeligere for saksbehandler å holde flyten i samtalen med ungdommen, på grunn av ungdommens hørselstap som gjør at vedkommende faller ut i samtalen uten å erkjenne det. Dog kunne det like fullt vært generell motstand mot barnevernet. Dette minner imidlertid om det ene sitatet fra avsnittet under “En feministisk syntese”, av Simone de Beauvoir hvor man, som den andre, må si at man er kvinne for å definere seg selv, og menn trenger ikke det. Det å erkjenne at man har hørselstap virker som nevnt til å være forbundet med noe negativt, som man ikke vil assosiere seg selv med. Dermed vil man heller late som om denne egenskapen ikke eksisterer, og tenke at en er akkurat som alle andre.

Men hvorfor tenker denne ungdommen slik? Denne tanken kan ikke ha oppstått alene, men skapt fra samfunnets syn på døve og hørselshemmede. Slik som Beauvoir hevdet at menn så på kvinner som defekter, slik som Breiviks ”hørende” majoritetsblikk ser på døve som helbredelsestrengende. Dette synet er med på å vanskeliggjøre situasjonen for alle de menneskene der ute som bare ønsker å bli anerkjent som person, og ikke overskygges av deres såkalte ”defekter”. Dette blir da et spørsmål om hvorfor disse ungdommene er sårbare? Hvorfor er det vanskelig å erkjenne at man har et hørselstap? Er det fordi forestillingen om å være ”Den andre” er det som hemmer den unge i å utvikle seg som trygg person? Midt i spillet mellom individet og statens idealer står saksbehandleren og må takle to helt ulike behov, statens behov for å gjøre den enkeltes avvik ”reparert”, og den enkeltes behov for å realisere seg selv som trygg person. Saksbehandleren blir her utsatt for utfordringer som man aldri lærte på skolen. Et dilemma mellom forestillingen om barnets beste, barnets faktiske behov og statens behov for likhet (kollektive identiteter) i samfunnet.

8. 2 Deltakelse

Vi ser nå nærmere på hva saksbehandlerne sa om viktige faktorer for å delta i familielivet:

A: “Da tenker jeg at alle i familien må lære seg tegnspråk (ler). M-m ... det er en av de viktigste tingene. Ikke bare foreldre, men også søsken.”

B: ”Da han var 17 så oppfordra vi veldig til at han skulle fortsette å ta kontakt med faren sin og ha den gode kontakten. så jeg jobbet veldig for at han og faren skulle finne på ting sammen, gå på turer.”

C: ”...det er jammen viktig at foreldrene er på og klarer å tilpasse seg barnet i enda større grad da, og barnets behov. Og at det er noen ekstra utfordringer ved det å ha en hørselshemming, da.”

D: ” Men jeg tenker innad i et familiesystem så er man nødt til å finne en kommunikasjonsmåte som fungerer bra. Det blir vel tegnspråk og billedkommunikasjon.”

Hva er deltakelse? Hva er deltakelse i familielivet? Hvilke verdier ligger det i begrepet deltakelse? I denne sammenheng kan man for eksempel se på deltakerperspektivet, hvor saksbehandlerne ble stilt spørsmål om hva som var viktige faktorer for å delta i familielivet. Noen av informantene mente at for at barnet skal delta i familielivet må de tilbringe tid sammen så ofte som mulig, andre mente at deltakelse i familielivet betydde at alle måtte kunne tegnspråk, for kommunikasjon er deltakelse. Samvær og kommunikasjon ble nevnt som sentrale verdier i deltakelse. Det interessante er å se hvordan verdier er med på å påvirke saksbehandlers prioriteringer, hva man bruker ressursene på og hvordan disse fordeles. Den etablerte kunnskapen og verdisynet om deltakelse hadde her lagt opp for hvordan informantene handlet deretter. Synet på deltakelse var her grunnlaget for ulike måter å legge til rette for samværet - å tilbringe tid sammen eller å legge til rette for å lære seg et felles språk i familien. Men man ser likevel at alle fire virker til å være enige om viktigheten av at foreldre tar hensyn til barnets behov, og at alle finner en felles kommunikasjonsmåte i familien. Alle disse fire utsagnene av saksbehandlerne er meninger sagt på bakkeplan, ”der nede” i følge Smith hvor det konkrete og kroppslig situerte subjektet er til stede og ser det faktiske behovet. Blir disse meningene tatt opp på den abstrakte plan? ”Der oppe”? Det virker ikke slik hvis man ser på forrige del av kapittelet. Samfunnet er i dag blitt storfamilien vår, mens kjernefamilien er det vanlige i dag. Skal man forvente at man i kjernefamilien skal finne en felles kommunikasjonsmåte, må storfamilien også bidra med sitt. Annethetens sosiologi virker til å bli tatt hensyn til, men kun ”der nede”, men fremdeles ikke ”der oppe”.

I en samtale med D etter lydopptakeren var avslått syntes D at det var bekymringsfullt når foreldre mente at barna måtte lære seg deres språk, enn omvendt. Jeg spurte dog informanten (D) om jeg kunne få skrive den kommentaren om foreldre og barns språk, og fikk tillatelse til det. Imidlertid minnet dette meg om noe som Breivik skrev i boka si: “*Døve KAN aldri lære å høre - men hørende kan lære tegnspråk*” (2007, s. 11). Derfor er det bekymringsfullt når foreldre forventer at barna skal lære seg deres språk, og ikke omvendt. Når enkelte her nevner at kommunikasjon er veien til deltakelse, hvordan kan barnet da delta, når foreldre forventer at barnet skal lære seg noe som er umulig? Det blir det samme som da Breivik tidligere hevdet at den hørselshemmede på skolen blir stemplet som avviker, og er dømt til å herme, men aldri passerer helt.

En kulturaliseringsprosess?

B nevner en annen problem her, hun omtaler ungdommen som en "pleaser", en som er så lojal og setter foreldrenes behov foran sine egne. Dette minner om Beauvoirs teori om Den andre, at dersom kvinnen nekter å være Den andre, nekter å være med på samspillet med mennene, må de også gi avkall på alle fordelene som alliansen gir. "Ethvert menneske er ikke bare fylt med en fordring om å bekrefte seg selv som subjekt - en etisk fordring- men også en fristelse til å flykte fra sin frihet og konstituere seg som ting" (Beauvoir, 1994, s. 19-20). Metaforisk kan det si noe om forholdet mellom foreldrene som Den Ene og barnet som Den andre, og frykten for å miste foreldrene gjør at den enkelte gir avkall på seg selv, for å kunne delta i familielivet? Like fullt ligger det kanskje en frykt i det å møte seg selv, en frykt for å bli møtt som det bildet som det hørende majoritetsblikket ser på døde med?

På den andre siden kan man kanskje anse dette som en form for kulturalisering, hvor saksbehandler i følge Rugkåsa, Eide og Ylvisaker (se kap. 3.3) ubevisst/ ureflektert gjennomfører en fornorskingsprosess der saksbehandlerens oppfatning av det å farte rundt og hjelpe mor og far til enhver tid oppfattes som "pleasing". Det kan kanskje være at det er sånn man gjør det i deres egen minoritetskultur. Ungdommen trenger ikke nødvendigvis å oppleve seg selv som en "pleaser". Det skjer med andre ord en slags "likhet fremfor likeverd" – situasjon hvor den andres behov for å hjelpe mor og far blir ansett som ulikt, og derfor kanskje betegnes som en "pleaser", en avviker som må settes tilbake på plass? Dette er saksbehandlerens standpunkt som tilsynelatende står hevet overfor ungdommens standpunkt.

8.3 Tid og ressurser

Et nummer i barnevernet?

I den delen hvor jeg presenterte funn under spørsmålet: et effektivitetsorientert barnevern? opplevde saksbehandler D å få en sak med et døvt barn rett i fanget uten å vite noe om døve generelt. Hun reflekterte litt rundt dette og kom til en mulig årsak:

"Føler ikke at det er rettet mot de brukerne. Det er litt som i tempo med barnevernet i det hele tatt. Det går... mye går veldig fort."

Dette kan minne om det B ikke ville skulle skje i barnevernet, da hun tidligere nevnte at det var mange ungdommer som følte at de bare var en sak i barnevernet, et nummer. Når D sier at hun føler det ikke er rettet mot "de brukerne" er hun kanskje ubevisst med på å forsterke Beauvoirs teori om Den ene og Den andre, at de som ikke er lik en selv hører til de Andre. Når man blir omtalt som "de brukerne" blir man ikke sett på som person, men som en gruppe, som fort kan få subjektstatusen på avveie og bli et nummer i barnevernet. Da blir det som Smith kaller det,

abstrakt arbeid hvor det kroppslig situerte blir borte et sted på veien. Videre sier D at ”mye går veldig fort”, som indirekte kanskje sier noe om den manglende kvalitetskontrollen på hver sak som faktisk er helt unike i sitt slag og trenger en tilpasset oppfølging fremfor en standardisert oppfølging. Dette utsagnet minner også som tidligere nevnt om Max Webers teorier om den moderne samfunnet hvor den optimale byråkrati krever at de såkalte embetsoppgavene gjennomføres så raskt som mulig (1971, s. 127), hvilket medfører at D ikke rekker å forberede seg godt nok til saken sin.

Det blir et problem når man i følge loven om barnets beste skal gi barnet stabilitet, god voksenkontakt, mulighet til medvirkning i og tilrettelegges for i samtaler. I tillegg til at barnevernet skal bidra til å bygge ned og hindre samfunnsskapt barrierer for funksjonshemmede, men når ting skjer i tempo, og barna blir numre i barnevernet, hvordan skal dette skje? For å hindre samfunnsskapt barrierer for den enkelte døve eller hørselshemmede barnet, må saksbehandler få tid på seg til å samle forhåndskunnskaper om døve og hørselshemmede for å kunne tilrettelegge møtet med barnet.

I det videre nevner D:

“Hun hadde egentlig mindre timer i vedtak enn det hun benyttet. Hun var av og til borte, men hun kom alltid og spurte om hjelp, eller. Hun kunne alltid gå dit hvis det var noe. Døra var alltid oppe selv om hun ikke hadde avtale akkurat da, så da kunne hun bare dra dit og få hjelp til et NAV-papir eller få hjelp til noe.”

Når D skriver at ”hun hadde egentlig mindre timer i vedtak enn det hun benyttet”, viser det til en bevissthet over at den ungdommen får mer hjelp fra barnevernet, enn barnevernet har ressurser til. Det virker som ungdommen var heldig her, med slike mennesker som viser slik omsorg selv om det går utover deres egen tid, og kanskje uheldigvis andre ungdommers tid. Men skal det være slik i barnevernet? å fortsette med høyt tempo og forvente at de ansatte skal si nei når de vedtatte timene er oppbrukt, og samtidig utsette dem for dilemmaer hvor de ser at barnet trenger mer hjelp enn det som står i vedtaket? Man må her ikke glemme tolkebruken og den ekstra tiden man bruker ved å være ekstra tydelig med døve og hørselshemmede barn og unge.

Taushetsplikt i digital kommunikasjon

Blant de mange utfordringene ved det å møte et hørselshemmet barn var det digital kommunikasjon som for to av saksbehandlerne var hemmende for relasjonen med ungdommene, mens det for en av saksbehandlerne var til god hjelp bruke digitale medier til å utveksle samtaler med barnet. En kan lure på hvorfor det er slik forskjell på dette i barnevernet? Under emnet ”Spontanitet” nevner D at det var utfordrende å ikke kunne ringe for å si fra om noe, som med

både etnisk norske og ikke-etnisk norske hørende, og uvant å sende mail. Under emnet ”Ekstraarbeid” har derimot B samtaler med ungdommen sin omtrent hver tredje dag gjennom bruk av mail. Men ifølge D er dette forbudt på grunn av taushetsplikt, med tanke på at sensitiv informasjon kan komme på avveie. Her er det forskjellig praksis på ulike barnevernstjenester. D nevner dog to ulike ting her, på den ene siden at det er uvant å bruke mail, som indirekte sier at det er greit å sende mail, men at det er bare uvant å gjøre det. På en andre siden sier D i en senere sammenheng at det er forbudt på grunn av taushetsplikt, hvilket av disse gjelder her? Men man kan likevel lure på om det foreligger en ulik oppfatning på hva taushetsplikt betyr her?

Ifølge en henvendelse fra Fylkesmannen i Sogn og Fjordane til barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2017), har Fylkesmannen stilt spørsmål ved bruk av SMS og elektronisk post i mellom barnevernstjenesten og klienter (barn/ ungdom/ foreldre). Dette dokumentet ble da stemplet som offentlig, slik at alle andre saker som får lignende spørsmål kan få hente opplysninger fra denne. Taushetsplikt ble da beskrevet slik:

”Taushetsplikten omfatter alle personopplysninger, uavhengig av om de har et sensitivt innhold eller ikke, og omfatter opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, jf. barnevernloven § 6-7 annet ledd og forvaltningsloven § 13 annet ledd. Opplysninger om at barneverntjenesten har vært i kontakt med en familie vil kunne røpe et klientforhold til barnevernet og er undergitt taushetsplikt. Taushetsbelagte opplysninger skal ikke videreformidles, og bestemmelsen innebærer en plikt for barneverntjenesten til aktivt å forhindre at uvedkommende får tilgang til slike opplysninger.” (BUFdir, 2017)

Vurderingen av barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet ble da lagt opp slik med blant annet:

”For dokumenter som overføres anonymisert, slik at uvedkommende på grunnlag av oversendelsen ikke kan finne direkte tilbake til de omhandlede personer, vil den personvernmessige trusselen være atskillig mindre. Det vil likevel være overføring av personopplysninger i personopplysningslovens forstand. Det er imidlertid vanskelig å overføre dokumenter på e-post el. anonymt. Dette fordi det normalt vil forekomme opplysninger som knytter personer til den "adressen" overføringen er rettet til/fra og vil kunne røpe et klientforhold til barnevernet. Krav om kryptering eller sikring kommer til anvendelse også når barneverntjenesten benytter e-post som svar på en ukryptert melding, og selv om den som har henvendt seg til barneverntjenesten ber om at korrespondansen skjer per e-post. Det er ikke mulig å samtykke seg bort fra reglene om informasjonssikkerhet. Dersom det er personopplysninger som krever sikring av konfidensialitet, skal overføringen normalt krypteres.” (BUFdir, 2017)

Ut ifra denne uttalelsen fra BUFdir ser man at det er lovpålagt taushetsplikt i forhold til elektronisk post, og krever at man krypterer meldinger som utveksles mellom saksbehandler og de som mottar hjelp. Så D hadde rett her. Men man må jo likevel kontakte døve og hørselshemmede barn på en eller annen måte. Det blir da et etisk dilemma for saksbehandleren her. Hva blir det verste å gjøre - ta kontakt på mail og bryte taushetsplikten, eller la være å

kontakte i det hele tatt? Det blir et kontinuitetsbrudd her. Man bruker dermed mer tid og energi på det dilemmaet, i et forsøk på å få kontakt med ungdommen.

I tillegg når man ser i konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet), artikkel 21, står det at alle parter skal gjøre sitt for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne blant annet kan få frihet til å søke, motta og meddele opplysninger på lik linje med andre, og ved alle former for kommunikasjon etter eget valg. Dette står da i strid med taushetsplikten. Hva blir det viktigste her: vesentlig viktig kommunikasjon etter eget valg eller vern om ens privatliv? Risikere å blotte ens eget liv eller leve i isolasjon?

Lovens ”hørende” majoritetsblikk

Igjen virker det som at loven har generalisert ut ifra det hørende majoritetssamfunnet, og glemt de få som faktisk er helt avhengig av digital kommunikasjon for å i det hele tatt inkluderes i samfunnet. Taushetsplikt i digital kommunikasjon er tilsynelatende sosialt konstruert og skapt av mennesker hvor perspektiv kommer fra deres eget standpunkt som hørende, og generalisert samfunnet ut ifra dette perspektivet. Akkurat som Paulain de la Barre hevdet, metaforisk sett, at hørende har favorisert sin egen funksjon som hørende i utarbeidelsen av loven. Dette kommer til syne når denne diskursen med sine utestengningsmekanismer har utelatt døve og hørselshemmede med i vurderingen av taushetsplikt i digital kommunikasjon. Når BUFdir skriver at det ikke er mulig å samtykke seg bort fra reglene om informasjonssikkerhet, og at barnevernet forplikter seg å kryptere alle meldinger, hvilke andre muligheter finnes det for døve og hørselshemmede? Hvordan skal saksbehandlerne kunne føre en naturlig, ukryptert samtale med døve og hørselshemmede barn og unge i de situasjoner hvor det ikke lar seg å møtes på grunn av skoletid og manglende tolk? Diskursen rundt taushetsplikt er med andre ord ekskluderende og har skapt en virkelighet hvor døve og hørselshemmede i praksis blir glemt og gjort usynlige.

Dette er dog en viktig lov hvor alle mennesker skal få full personvern, og døve er intet unntak. Ingen kan samtykke seg bort fra denne, og det er en viktig del av informasjonssikkerheten. På den andre siden har døve og hørselshemmede barn og unge også rett til å få den nødvendige hjelpen for løse deres egen livssituasjon.

Det eneste muligheten er altså å føre en samtale muntlig gjennom telefon, som tilsvarer det samme som videosamtaler mellom tegnspråklige som for eksempel Skype eller Facetime, eller bruk av bildetolk. Sistnevnte krever at ungdommen selv har en Ipad som har opplastet

bildetolkprogram i form av en app. Dette gjøres kun av hjelpemiddelsentralen under NAV. Noe som betyr at dette må søkes om en vedtak hvor barn og unge i barnevernet får dekket Ipad med dette programmet, og argumentet ovenfor kan kanskje brukes til å få igjennom dette vedtaket. Forutsatt at det eneste alternativet blir å bruke Skype eller Facetime, hvordan løser barnevernet det med tegnspråk? Da kreves det at saksbehandler selv mestrer nok tegn til å kunne formidle en beskjed, eller så kreves det igjen at barnevernet har en egen tolk som brukes ved behov. For man kan som sagt ikke bestille tolk og få en her og nå, og det blir et problem når for eksempel sykdom oppstår og man må avlyse noe på kort varsel.

8.4 Tolken

Tolk, tegnspråktolk eller døvetolk?

En ting som kan være verd å nevne her: Alle informantene sa “døvespråk” og “døvetolk” under samtalene. Bare det alene er nok til å si noe om hvor godt de kjenner til døvekulturen. For det heter som nevnt “tegnpråk” og “tegnpråktolk”. Likevel må det nevnes at alle fire informantene var veldig ydmyke og åpne i forhold til den manglende kunnskapen. Alle fire erkjente at de savnet mer kunnskap rundt temaet og virket sultne på å lære mer om det. Det tenker jeg er en viktig egenskap ved den kompetente barnevernspedagogen.

Som man ser ut ifra saksbehandlerens opplevelser og erfaringer er det mye knyttet til bruken av tegnspråktolken. Man ser her hvilken stor betydning tolken har for relasjonen mellom saksbehandler og den hørselshemmede ungdommen. Som Foucault nevnte så inneholder diskurser utelukkelsesprosedyrer, hva som er og ikke er, og dette ser ut til å ha vært styrende for hva saksbehandlerne har forventet av tolkeposisjonen. I den diskursen ligger det en sosial praksis hvor det sies at ”tolk er en person som gjengir muntlig, og på et annet språk, en persons tale for andre lyttere på det tidspunktet ytringen blir gjort” (Maciel, 2018), og kanskje både barnevernspedagogen og barnet tenker at dette er hele bildet. Det man imidlertid glemmer er alt det andre som spiller inn for at man får utnyttet en tolk optimalt: for det første så er det ikke tale som gjengis, men tegn, noe man kanskje ikke tenkte på når man definerte begrepet tolk. Tegnspråket kan ikke oversettes direkte til ord, men tolkes, og tolken vil ved sin tilstedeværelse være med på å styre samtalen (Wadensjö, 1998).

Dette er en form for styringsmakt hvor tolken kan kontrollere, forme og normalisere ungdommens utsagn. Det blir dermed et spørsmål hvorvidt tolken er kompetent og har kunnskap nok til å tolke i barnevernsfaglig sammenheng. Dette kan også vises til tidligere forskning gjort av Chand (2005), og Kjelaas og Eide (2015) hvor det stilles spørsmål om tolkens kvalifikasjoner til slike profesjonelle samtaler i barnevernet.

Et godt eksempel var den situasjonen C var i, hvor hun opplevde en forbedring i kontakten med ungdommen og familien da de fikk inn en tolk som familien selv ønsket:

”Og da kom det fram, etter som de ble mer kjent med familien, at de skjønte ikke hva tolken sa. De hadde store problemer med å forstå. Også... Men så hadde de en person de foretrakk, som de ville fortsette med, og da plutselig ble kontakten en helt annen.”

Med dette erfarte C at tolk ikke bare var tolk, det krevdes noe mer enn bare det å bære en tittel som tegnspråktolk. I det neste ser vi nærmere på neste utsagn av C:

”Det har vært en vei for meg å forstå, da. Og at .. hvordan man skal liksom, hvordan skal vi kvalitetssikre at man faktisk forstår hverandre. For jeg kan ikke kontrollere det.”

D hadde her en lignende erfaring:

”Det som var utfordrende med henne, men det gjelder person, ikke hørselsskade, var at vi kunne snakke om ting, og så kunne hun spørre om ting etterpå som gjorde at jeg skjønte at hun ikke hadde skjönt spørsmålet. Men om det var med tolk, eller.. hva det handlet om. Tror ikke det var om hørselsskaden.”

Slik som det fremstår her ser det ut til at både C og D uttrykker en situasjon hvor både barnet/familien og saksbehandler hadde ingen kontroll over hva som ble oversatt i tolkingen, for det er kun tolken selv som styrer denne. Underforstått kan dette kanskje forstås som uttrykk for saksbehandlerens ubehag av å ikke ha kontroll, følelse av avmakt og frustrasjon over å ikke kunne kvalitetssikre samtalen med barnet. Dette henger godt sammen med det D nevnte i en samtale om tolkebruk:

”Tolk er utfordrende i barnevernet uansett. Det er et ledd du må stole på at formidler det du formidler, da.”

Det er kanskje lett å ta for gitt å tenke at siden tolken er utdannet så vet tolken alt og oversetter alt man sier. I den virkelige verden er det ikke slik. Ting tar tid, både for ungdommen, for saksbehandler og for tolken. Det kreves tillit hos alle parter. Derfor er det kanskje ekstra viktig at man holder på den samme tolken fra sakens start til slutt, så man slipper å forholde seg til førstegangsopplevelser for tolker på hvert eneste møte.

Fonosentrismens syn på ”Den andre”

Uansett er begrepet døvetolk noe man må diskutere her. Det begrepet kan fort oppfattes som at det er personen som må tolkes, og ikke personens språk. Som om personen det gjelder ikke er som andre mennesker, men noe unikt som må studeres særegent. Forestillingen om subjektposisjonen tegnspråktolken besitter her samsvarer dermed ikke med den generelle forestillingen om tolkers objektive rolle i en utveksling på tvers av ulike språk. Det virker

imidlertid som at man har en oppfatning om at tegnspråktolken også besitter en posisjon som til dels tilsvarende en rådgiver eller ledsager. Noe som kan gjenkjennes i artikkelen til Chand (2005) og Kjelaas og Eide (2015). Noe som egentlig hører til saksbehandlers jobb.

Det blir et spørsmål om hvordan man oppfatter tolkens rolle i samtalene med ungdommene og deres familier. For den oppfatningen kan ha en stor betydning for hvordan utfallet av saken blir. Tenker man at tolken også er ungdommens ledsager blir tolkens rolle ikke objektiv, men subjektiv i den forstand at man også tar med tolkens meninger (tolkninger) i samtalen. Blir det da ungdommens stemme eller tolkens stemme som kommer fram i samtalen? Som Chand skrev i sin avslutning er det viktig at saksbehandler anerkjenner barnets språk som dets mulighet til å nå andre og bli nådd, samt som del av barnets utvikling av kulturell tilhørighet og identitet (2005). Dette kan kanskje forstås med Smiths beskrivelser av samfunnet som patriarkalsk, hvor menn objektiviserer kvinner, slik som hørende objektiviserer hørselshemmede. Som Smith hevdet innebærer menns utøvelse av sosiologi en profesjonell teknikk, en ekspertise, som også krever et brudd med den hverdagskunnskap vi har tilegnet oss i kraft av å være lokalt og kroppslig situerte subjekter. Hørende ser kanskje på hørselshemmede som mennesker som lider av en medfødt defekt. Den konkrete opplevelsen blir borte på veien når hørendes ”ekspertise” legger vekten på tolkens stemme, stemmen som de hørende med antatt fortrefelighet mener skal fylle hullene i den hørselshemmedes defekter. Barnets stemme blir glemt. Historisk sett kan dette også sees som et eksempel på Foucaults ”Galskapens historie” fra 1961, om hvordan ”dysfunksjonelle” mennesker ble underlagt diskursive klassifiseringspraksiser som gjorde dem ”gale”. Denne ”annetheten” tvang disse menneskene i taushet, og brakte fram profesjoner og vitenskaper som både normaliserte og talte på deres vegne. Kan man tenke seg at tegnspråktolken blir antatt til å være en slik profesjon, som skulle tale på vegne av de hørselshemmede?

Blir alt oversatt riktig?

Nå ser vi nærmere på den hundesituasjonen saksbehandler D opplevde med ungdommen sin:

“Én gang prøvde jeg å få klarhet i en hund. Fordi hun sa hun ikke kunne reise sånn og sånn på grunn av hunden. Også spør jeg "har dere hund?". "Nei". "Ok, hvem sin hund er det da?". Det var mammas kjæreste eller pappa, jeg skjønnte ikke hvem som eide hunden. Også snakket vi enda mer rundt det, hvor jeg spurte mer om hunden. "Så dere reiste ikke fordi den hunden var der?". Joda, de hadde reist. Ok. Ja vel. Da starter vi en gang til. Jeg fikk aldri klarhet i hva det handlet om. Om de hadde reist, eller ikke reist, hvor hunden var og ikke var.

D skrev i en senere samtale at hun følte seg trygg på at ungdommen kunne selv si fra til tolken om hun så at tolken sa noe feil, men så var det situasjoner slik som med hunden, som gjorde at saksbehandleren ble usikker. Her kan man lure på tolkens rolle i dette med tanke på de tre

tolkemedierte samtaler som Kjelaas og Eide utførte i 2015, hvor det kom fram tydelig at tolken hadde endret på rekkefølgen og innholdet i både barnets og miljøarbeiderens bidrag i samtalen. Kan det ha vært tolken som bidro til disse misforståelsene? Man kan tenke seg at ungdommen ikke alltid kan følge med på alt tolken sier. Flyten blir borte i samtalen om ungdommen hele tiden må følge med og rette opp tolken.

Ser man på artikkelen til Chand, hvor det ble tatt opp misforståelser rundt språkernes ordforråd, så kan det stilles spørsmål om det kan ha dukket opp ord som ikke fantes i det andre språkets ordforråd, som gjorde at tolken oversatte i andre termer fra sin egen vurdering? Noe D selv bekrefter med: "(...) det kan være veldig krevende å sitte å tolke et annet språk og fornorske det til norske fraser, og spesielt kanskje barnevernsfaglige termer også". I slike situasjoner krever det at barnevernspedagogen er reflektert og kritisk til slike misforståelser, like fullt antyder det en større behov for å få inn kvalifiserte tolker som har bygget opp erfaringer i profesjonelle samtaler i barnevernet. Med dette mener jeg altså mer samarbeid og gjensidig tillit mellom saksbehandler og tolken. D sa selv i ettertid at hun lurte på om dette kunne vært rent språkmisforståelse og at det er ikke sikkert at det svaret hun fikk var i forhold til hvordan tolken fortolket det. Det viser at D selv tar hensyn til språkforskjellene, men gjør alle det?

Statens rolle i det konkrete hverdagsliv

De resterende faktorene som spiller inn i utfordringene med tolkebruken er blant annet at tolken må bestilles i god tid før. Tolken må forberedes på det som skal snakkes om, og ikke i minst barnevernfaglige termer. Tolken oppfatter ikke alltid alt og misforståelser kan oppstå. Tolketjenestens arbeidstid er den samme som ungdommens skoletid, og dermed blir det vanskelig å skaffe tolk på ettermiddagen. Slike ting kan gjenkjennes i artikkelen til Chand (2005).

Hvordan man ser på statens rolle i dette, er de utdanningsinstitusjonene hvor alle tolker går for å utdanne seg til tolk. Staten legger grunnlaget for hva som ligger i læreplanen der. Hvor går grensen for hvor god en tolk kan være for å bli godkjent som tolk? Tre år? Det er ganske kort tid hvis man skal lære seg å tolke i alle mulige situasjoner som finnes der ute i verden, ikke minst i barnevernfaglige sammenhenger.

Staten forvalter også NAV som blant annet står for tolketjenesten for hele Norge, og bestemmer derfor også dens arbeidstider. Staten har også bestemt skoletiden for barn og ungdom, og uheldigvis er den tiden også den samme som tolketjenestens arbeidstider. Som B nevnte tidligere:

”En annen utfordring er at ungdommen går på videregående skole, så de blir ferdige halv fem, femtiden, har lange dager. Ofte så orker ikke ungdommen å møte meg fordi det blir

så lange dager. Tolkene jobber bare til halv fire, fra åtte til halv fire, så det blir problemer. Skal jeg ha møter innenfor tolkenes arbeidstid, så får ungdommen min fravær”

Hvordan alt dette er problematisk for barnevernet er den tiden som stjeles fra tiden med ungdommen, og hvorvidt ungdommens stemme faktisk kommer fram. Ikke minst hvordan dette går utover ungdommens egen helse med disse lange dagene. Man må her ikke glemme at ungdommen får hjelp av barnevernet av en grunn, men hvordan kan ungdommen få hjelp hvis konsekvensen er å straffes med fravær eller utsette seg selv for mer mental slitasje etter skolen? Dette er en eksempel på hvordan Dorothy Smith under tittelen ”En splittet bevissthet” beskriver hvordan menn driver med abstrakt arbeid, hvor konkrete subjekters erfaringer forsvinner. Slik som når Staten driver med abstrakt arbeid hvor man objektiviserer og generaliserer ut ifra det hørende majoritetssamfunnet og glemmer at det finnes noen fåtall subjekter som faktisk trenger en annen type oppfølging. Staten driver tolketjenesten under den forutsetning å tolke for døde generelt, men tenker ikke på de konkrete, kroppslig situerte opplevelsene som skjer på bakkeplan. Der hvor saksbehandlerne slites ut med å prøve å skaffe tolker etter arbeidstid, og av og til ender med ingen tolk, og dermed må bruke mye energi på å snakke tydelig. De får heller ikke være spontane, for tolker må bestilles i god tid før. De hørselshemmede ungdommene her utsettes også for mental slitasje når de må fokusere på å munnavlese og selv snakke tydelig.

Blant løsningene saksbehandlerne har kommet fram til er å ha den samme tolken over tid, slik at man slipper førstegangsopplevelser for hver eneste nye tolk som kommer inn.

En annen tanke er at man kunne ha ansatt en fast tegnspråktolk som jobbet fast for barnevernet, eventuelt et nasjonalt team av tolker som reiste på tvers av fylker, slik at disse får opparbeidet seg erfaringer og ny kunnskap om arbeid mellom barnevernet og dets hjelpemottakere. For nettopp der får barnevernet også mulighet til å være spontane, ved å ha egne tolker tilgjengelig når behovet for en ”samtale nå!”- situasjon dukker opp. Hvordan man løser dette med fravær fra skolen er å få til en ordning hvor man kan få gyldig fravær når man treffer barnevernet.

Barnevernet er i grunn en viktig faktor for barnets beste og mulighet for å komme seg ut av den situasjonen man har i hjemmet.

9.0 Noen avsluttende ord og konklusjon

I innledningen stilte jeg med et eksempel fra mine egne erfaringer i møtet med et hørselshemmet barn og dets sak i barnevernet. Med den fulgte et spørsmål om hvordan barnevernspedagoger erfarte møtet med døve og hørselshemmede barn og unge med behov for tiltak fra barnevernet, etterfulgt med spørsmål om hvordan barnevernspedagogene vurderer grensa for hva som er faglig og etisk forsvarlig og hva som skjer når barnevernspedagogen mangler kunnskap om døve og hørselshemmede barn og unge. Gjennom intervjuer med fire saksbehandlere i barnevernet og bevisst bruk av Smith og Beauvoirs teoretiske perspektiver har jeg fått et bredere innblikk i deres erfaringer og gjort opp noen tanker om den faktiske situasjonen i barnevernet. Dette er ingen konklusjon på generell basis, men basert på de fire saksbehandlerne jeg intervjuet. For det første så virker det som den erfaringen jeg hadde presentert i innledningen, ikke var den eneste. Alle saksbehandlerne har her uttrykt mangelfull kompetanse i det å møte døve og hørselshemmede barn og unge, ettersom det er lite forskning å se på, ei heller kollegaer som kunne dele lignende erfaringer.

Det er likevel noen punkter som må drøftes før jeg kommer videre med en konklusjon:

1. Det er bare døve ungdommer i denne oppgaven, og minst tre av dem er født av døve foreldre. Hvor er de yngre barna? Hvor er de døve barna av hørende foreldre? Som NOVA-rapporten fremviste, så er det ikke lett å se funksjonshemming i samme setning som barnevern. Er det slik at det er vanskeligere å se hørselshemmede barn av hørende foreldre i samme setning som barnevern, enn det er med hørselshemmede av hørselshemmede foreldre? Enda vanskeligere med hørselshemmede i småbarns- og barnealder?
2. Saksbehandlerne egne erfaringer forteller blant annet om et dilemma i hvor mye hjelp de skal bistå med i barnets liv, at barnet egentlig trenger mer tid enn det får i vedtak. En kan tenke at det er litt som med leger, som skal redde liv uansett hvem det er. Er det ikke akkurat det samme som det barnevernet gjør? Timer burde ikke begrense ens mulighet til å redde en annen fra å falle sammen i livet. Hos hørselshemmede er behovet enda større for å få mer tid og hjelp fra barnevernet. Det blir feil å be saksbehandler å jobbe etter hjertet, for på sikt vil både saksbehandler og staten tape mest på det ved høyere risiko for utbrenthet. Dermed taper staten enda mer på det ved at saksbehandler eventuelt sykmelder seg eller sier opp.
3. Slik som det fremkommer av funnene og analysen av disse ser det ut til at tolken har en større betydning i sin rolle som oversetter mellom to ulike språk. Videre nevnes det

misforståelser, tolkens mulige utelatelser av uttalelser, manglende tilgjengelighet og så videre. Kan tolken ha hatt en rolle med i de to eksemplene jeg hadde fra min egen erfaring? Kan problemene ha oppstått der på grunn av tolken? Er det ”hørendes” majoritetsblikk eller tolken som skaper problemer for de hørselshemmede? Dette fordrer en bedre ordning i tolketjenesten, hvor man kan få tolker med spesiell kompetanse i barnevernet, likeså på andre områder i samfunnet.

4. Det ble tatt opp taushetsplikt, som var hemmende for kommunikasjonen med de hørselshemmede ungdommene. Slike ting er noe barnevernstjenesten burde få veiledning i, for dette er ikke noe man lærer i utdanningsinstitusjonen. Retten til bildetolk for eksempel er ikke noe man lærer seg på skolen eller jobben, det kreves spesialisert kompetanse i døve og hørselshemmedes rettigheter. Hvor finnes tilbudet?
5. Hva med å få inn flere tegnspråklige/ døve og hørselshemmede saksbehandlere som deler barnas erfaringsbakgrunn? Da trenger man ikke å gå gjennom alt med tolk til stede. Man får dermed den direkte kontakten som enkelte saksbehandlere her savnet.

Konklusjon:

Saksbehandlernes erfaringer i møtet med døve og hørselshemmede barn og unge skildrer en virkelighet som ikke bare er lovende for de berørte barna i oppgaven, men også preges av misforståelser, hjelpeløshet, manglende kunnskap og kompetanse. Disse erfaringene er et rop om hjelp i barnevernet, et behov for et kunnskapsløft og mer veiledning og samarbeid med andre institusjoner med relevant kompetanse. Denne oppgaven har også bidratt til å øke bevisstheten rundt tolkens plass i konteksten, for tilsynelatende er den plassen langt større enn jeg trodde. Tolken mangler kompetanse i profesjonelle samtaler i barnevernet, tolken kan misforstå, utelate, overtolke og ikke minst er tolken ikke alltid tilgjengelig. Det ser ut til at feminismens teoretiske perspektiver fremdeles er aktuell i dag, i sin funksjon som metafor for døve og hørendes situasjon i samfunnet, samt Breiviks teori om fonosentrismen og ”hørendes” majoritetsblikk. Man kan gjerne lure på om det var akkurat disse utfordringene som oppstod for de menneskene som jobbet med de to døve menneskene som jeg beskrev i innledningen og i min forforståelse. Kunne disse to erfaringene ha endt annerledes, om saksbehandlerne hadde mer kompetanse og var bevisst sin egen ”hørende” majoritetsblikk?

Min konklusjon ut i fra disse fire intervjuene, og analysen av disse, viser at det er et stort behov for mer forskning på døve og hørselshemmede i barnevernet. Behovet for kompetanseheving i barnevernet er stort, det er behov for saksbehandlere som har kompetanse på døve og hørselshemmede, og det er behov for tegnspråktolker som spesialiserer seg innenfor barnevern og profesjonelle samtaler. Analysen viser også at det er ekstra viktig at barnevernspedagogen

reflekterer over sin egen holdning til døve og hørselshemmede, bruken av tolk og ikke tar sin egen kultur for gitt. Ikke minst må vi prøve å få satt et tall på hvor mange døve og hørselshemmede barn som faktisk er i barnevernet. Et annet område det kunne vært interessant å forske på er de døvblinde barna i barnevernet, dette er en enda mindre synlig gruppe i samfunnet som også trenger å belyses i forskning og barnevernfaglig arbeid.

Litteraturliste

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag

Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter - om produksjon og tolkning av kvalitative data* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Barnevernloven. (2013). *Lov om barnevernstjenester*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

Beauvoir, S. d. (1994). *Det annet kjønn*. Overs. av Eliassen, R. og Kittang, A. Oslo: Pax Forlag. (NS. Opprinnelig publisert som *Le deuxieme sexe I, II*. Paris: Editions Gallimard, 1949).

Beauvoir, S. d. (2000) *Det annet kjønn*. Overs. av Christiansen, B. Oslo: Pax Forlag. (NS. Opprinnelig publisert som *Le deuxieme sexe I, II*. Paris: Editions Gallimard, 1949).

Bergstrom, G. & Boreus, K. (2012). *Diskursanalys*. I Bergstrom, G. & Boreus, K. (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bergstrom, G. & Boreus, K. (2012). *Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. I Bergstrom, G. & Boreus, K. (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Breivik, Jan Kåre. (2007). *Døv identitet i endring, lokale liv - globale bevegelser*. Universitetsforlaget. Oslo.

Briggs, C. L. (1986). *Learning how to ask. A Sociolinguistic appraisal of the role of the interview in social science research*. I Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). 2. utgave. *Skapte virkeligheter - om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget

Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. (2017). *Spørsmål om barnevernstjenestens bruk av SMS og e-post i enkeltsaker*. hentet fra: <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOA/Barn%20og%20foreldre/Barnevern/Tolkningsuttalelser/Tolkningsuttalelse%20-%20Barneverntjenestens%20bruk%20av%20SMS%20og%20e-post%20i%20enkeltsaker.pdf>

Chand, A. (2005). *Do you speak English? Language Barriers in Child Protection Social Work with Minority Ethnic Families*. I *British Journal of Social Work* (2005) 35, 807-821. Oxford University Press på vegne av The British Association of Social Workers.

Charmaz, K. (2005). *Grounded theory in the 21st century: Applications for advancing social justice studies*. I Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Coulthard, M. (1996). *An introduction to Discourse Analysis*. London: Longman. I Bergstrom, G. & Boreus, K. (2012). *Diskursanalys*. I Bergstrom, G. & Boreus, K. (red.), *Textens mening og makt: metodebok i samhallsvetenskaplig text- og diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Erlenkamp, S., GjØen, S., Haualand, H., KvitvØer, H. B., Peterson, P. R., SchrØder, O. & Vonen, A. M. (2007). *Begrunnelser for Å gjØre norsk tegnspråk til offisielt språk*. (Notat fra utvalg i oppfØlgingen av NOU 2005:8). Oslo: Norges DØveforbund. Hentet fra <http://www.bgds.andata.no/bodyFrame/aktiviteter/2007/47/Hevetstatusfortegnsprak.doc>

Fellesorganisasjonen. (2015). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere - Stå opp for trygghet*. Oslo. Hentet fra https://www.fo.no/getfile.php/1320310/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf

Gullestad, M. (1992). "Symbolic Fences". I *The Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press. I Breivik, Jan Kåre. (2007). *DØv identitet i endring, lokale liv - globale bevegelser*. Universitetsforlaget. Oslo.

Gundersen, T., Farstad, G. R. & Solberg, A. (2011). *Ansvarsfordeling til barns beste? Barn og unge med funksjonsnedsettelse i barnevernet*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA- rapport nr. 17/2011). Oslo. Hentet fra <http://www.aktivung.no/getfile.php/3466372.2298.eruayxwswe/Veileder+om+barn+med+fun%20ksjonsnedsettelse+i+barnevernet.pdf>

Haualand, H. (2006). *Et samfunn uten sted*. I JØrgensen, S. R. & Anjum, R. 2006. *Tegn som språk. En antologi om tegnspråk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Holmen, H. (2017). *Kunnskap*. I Store Norske Leksikon. Hentet fra <https://snl.no/kunnskap>

Kjelaas, I. & Eide, K. (2005). *Barnets stemme i tolkemedierte samtaler*. I Norges Barnevern i nr. 2 – 2015. Vol. 92. Universitetsforlaget

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (Udatert). *Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Lov om likestilling og forbud om diskriminering*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>

Maciel, M. J. (2018). *Tolk*. I Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/tolk>

Mitchell, R. E. & Karchmer, M. A. (2004). *Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States*. Gallaudet University Press. Hentet fra <https://muse-jhu-edu.ezproxy.hioa.no/article/51652/pdf>

Nordbø, B. (2018). *Kompetanse*. I Store Norske Leksikon. Hentet fra <https://snl.no/kompetanse>

Rugkåsa, M. (2012). *Likhetens dilemma - om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Rugkåsa, M., Eide, K. & Ylvisaker, S. (2015). *Barnevernsarbeideres møte med barn og familier med minoritetsbakgrunn*. I Norges Barnevern. Nr. 2- 2015. Vol. 92. Universitetsforlaget.

Fellesorganisasjonen. (2013). *Barnevernspedagogen- Utdanningen og profesjonen*. Seksjonsrådet for barnevernspedagoger. Hentet fra https://www.fo.no/getfile.php/138987/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/barnevern_net.pdf

Smith, D. (2006). *Institutional Ethnography as Practice*. (red). USA: Rowman & Littlefield Publishers INC.

Smith, D. (2006). *Part 1: Institutional Ethnographic Data: Interview, Observation, and Text*. I Smith, D. (2006). *Institutional Ethnography as Practice*. (red). USA: Rowman & Littlefield Publishers INC.

Språkrådet. (Udatert). *Hvor kommer norsk tegnspråk fra?*. Hentet fra: <http://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Tegnsprakteiknsprak/Ofte-stilte-sporsmal-om-tegnsprak/hvor-kommer-norsk-tegnsprak-fra/>

Språkrådet. (Udatert). *Hva er et tegnspråk?*. Hentet fra: <http://www.sprakradet.no/Spraka-vare/Tegnsprakteiknsprak/Ofte-stilte-sporsmal-om-tegnsprak/hva-er-et-tegnsprak/>

Statistisk Sentralbyrå. (2017a). *Folkemengd, etter kjønn, alder og sivilstand. 1. Januar 2017*. Hentet fra <https://www.ssb.no/300113/folkemengd-etter-kjonn-alder-og-sivilstand.1.januar-2017-sa-60>

Statistisk Sentralbyrå. (2017b). *Hovudtal for barnevernsstatistikken*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar>

Statistisk sentralbyrå. (Udatert, søk utført 4.1.2018). *Døve*. I Statistisk sentralbyrå. Hentet fra: <http://www.ssb.no/sok?sok=d%C3%B8ve>

Strauss, A.M. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. I Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. London: Longman.

Weber, Max. (1971). *Makt og byråkrati, sentrale verker av "byråkratiteoriens far" og den betydeligste samfunnsforsker i nyere tid*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo

Winther, Finn Ø. & Mork, Jon. (2009). *Døvhets*. I Store medisinske leksikon. Hentet fra: <https://sml.snl.no/d%C3%B8vhet>

World Health Organization. (2012). *WHO Global estimates on prevalence of hearing loss*. Hentet fra http://www.who.int/pbd/deafness/WHO_GE_HL.pdf?ua=1

Åndsverkloven. (2015). Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1961-05-12-2#KAPITTEL_3

Hilde Hauland
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 13.10.2017

Vår ref: 55662 / 3 / HJT

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 04.09.2017 for prosjektet:

55662	<i>Barnevernets møte med døve og hørselshemmede barn</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Hilde Hauland</i>
Student	<i>Caisanne Lund</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Ved prosjektslutt 15.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Katrine Utaaker Segadal

Håkon Jørgen Tranvåg

Kontaktperson: Håkon Jørgen Tranvåg tlf: 55 58 20 43 / Hakon.Tranvag@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Caisanne Lund, caisanne.lund@hotmail.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 55662

FORMÅL

Problemstillingen lyder slik: Hvordan opplever barnevernspedagogen møtet med døve og hørselshemmede barn med behov for hjelpetiltak i barnevernet?

Formålet er å fremme bevissthet overfor holdninger rundt hørsel og hørselstap hos barn og unge. Og hvorvidt samfunnets definisjoner av mennesker med hørselstap er med på å prege sosialterapeutens videre avgjørelser i saker som omhandler døve og hørselshemmede barn og unge.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

UTVALG OG METODE

Utvalget består av ansatte i barnevernet. Etter korrespondanse med student skal det ikke brukes observasjon i studien. Dette bør også endres i informasjonsskrivet.

SENSITIVE PERSONOPPLYSNINGER

I meldeskjemaet var det krysset av for at det skulle innhentes sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning. På bakgrunn av meldeskjemaet og vedlagt dokumentasjon kan vi ikke at det skal samles inn opplysninger av en slik art. Vi tar derfor høyde for at det ikke registreres sensitive personopplysninger om deltakerne i dette prosjektet.

TAUSHETSPLIKT

Personvernombudet minner om de ansatte har taushetsplikt, og anbefaler at studenten tar dette opp med informantene i forbindelse med intervjuet. Student og informant har et felles ansvar for at det ikke kommer taushetsbelagte opplysninger inn i datamaterialet. Student må stille spørsmål på en slik måte at taushetsplikten kan overholdes. Det må utvises varsomhet ved bruk av eksempler, og vær oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, f.eks. alder, kjønn, tid, sted og eventuelle spesielle hendelser/saksopplysninger. Personvernombudet forutsetter at det ikke innhentes personopplysninger om noen av barna, og at taushetsplikten ikke er til hinder for den behandling av opplysninger som finner sted.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at student etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

DATABEHANDLER

Dere har opplyst om at dere skal bruke NAV tolketjenesten i Oslo og Akershus under intervju. Vi legger derfor

til grunn av det inngås en databehandleravtale eller tilsvarende. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>.

Vi minner om at tolken er underlagt taushetsplikt.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 15.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/videoopptak

ANNET

Vi gjør oppmerksom på at også tolken må slette og anonymisere eventuelle notater han/hun har tatt under arbeidet.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

“Barnevernets møte med døve og hørselshemmede barn”

Bakgrunn og formål

Dette er et masterstudie gjennom Høgskolen i Oslo og Akershus, i regi av undertegnede. Formålet med studien er å få fram essensen i barnevernets opplevelse i møtet med døve og/ eller hørselshemmede barn som har behov for tiltak fra barnevernet. Bakgrunnen for dette er at man gjerne hører om den ene siden av en sak, og da kun fra barnas opplevelser i møte med barnevernet, og ikke omvendt. Jeg er nysgjerrig på hva man som barnevernsansatt opplever i møtet med et barn hvor man sannsynligvis må bruke en tegnspråktolk til å oversette samtalen deres, i tillegg til at man kanskje må ta hensyn til en rekke vurderinger og innspill fra ulike tverrfaglige enheter. Hva slags tanker dukker opp rundt dette? Hvilke faktorer påvirker deres vurderinger i en slik sak? Med dette studiet håper jeg å kunne fremme bevissthet rundt hva som ligger i et godt arbeid med døve og hørselshemmede barn.

Utvalget er trukket ut via deres lokale barnevernkontor, og disse utvalgte er valgt nettopp fordi de har jobbet med og/ eller jobber nå i en eller flere saker som omhandler døve og/ eller hørselshemmede barn og unge.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer å stille opp til intervju på maks 1 time. Intervjuspørsmålene vil rette seg mot den ansattes egen opplevelse i møtet med barnet, både utfordringer og tanker rundt det å møte et barn med en funksjonshemming, et barn med et annet språk eller med ekstra behov for tilrettelegging og hva som da legges i begrepet barnets beste. Det vil bli registrert lydopptak og transkripsjon av intervjuet, samt notater av intervjuet. De som deltar i studien kan på forespørsel få se intervjuguide om dette er ønskelig.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til personopplysninger. Personopplysningene vil ivaretas ved å bruke koblingsnøkkel lagret adskilt fra øvrige data, dette vil sikre konfidensialiteten.

Deltakerne vil her ikke kunne gjenkjennes ved publisering av prosjektet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.06.18. Alt av datamateriale vil bli anonymisert ved prosjektslutt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta gjerne kontakt med prosjektleder Caisanne Lund v/ e-post caisanne.lund@hotmail.com og/ eller veileder Hilde Haualand v/ e-post hilde.haualand@hioa.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta på intervjuet

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

På forhånd tusen takk!

Med vennlig hilsen

Caisanne Rikke Lund

Intervjuguide barnevernet

Varighet

Ca. 60min

TEMA:

Temaet for oppgaven er hvordan barnevernspedagogen opplever det å møte et barn med hørselsnedsettelse, tanker rundt barnets beste og hvordan det tverrfaglige samarbeidet påvirker opplevelsen.

---

1. Rammesetting

- Uformell prat
- Informasjon: - Si litt om tema og bakgrunn for intervjuet
  - Forklare hva intervjuet skal brukes til og forklare taushetsplikt og anonymitet
  - Spørre om noe er uklart og om informanten har noen spørsmål
  - Informere om lydopptak og få samtykke
  - Starte opptak

2. Erfaringer

- Avklare informantens erfaring og kjennskap til temaet
  - Kan du fortelle om ditt siste møte med et hørselshemmet barn med behov for tiltak fra barnevernet? Fortell gjerne hvordan du følte gjennom prosessen.
  - Var samtalen noe annerledes enn å møte et hørende, talespråklig barn? For eksempel at det tar mer tid? Flere misforståelser?
  - Brukte dere tegnspråktolk? Hvis ja, kan du fortelle mer om hvordan du opplevde å bruke en tolk for å nå fram til barnet? Hvis nei, hvordan kommuniserte dere?
  - Har du noen gang fått veiledning i det å møte barn med hørselsnedsettelse? Evt barn med funksjonsnedsettelse?

Oppfølgingsspørsmål:

- Er det noen som har fortalt deg dette? At det skal være sånn?
- Hvordan kom du fram til dette svaret?
- Evt parafrasering – gjenta den andres ord for å bekrefte
- Annet

3. Fokusering- Nøkkelspørsmål

- Var dette din første gang i møte med et hørselshemmet barn? Ja/nei – har du noen tanker om hva som er det viktigste å få til for at barnet/barna skal vokse opp til å bli selvstendige, trygge mennesker?
- Opplevde du noen etiske utfordringer i møtet med barnet, i forhold til dine egne vurderinger, foreldrenes ønske, vurderinger fra andre instanser (lege, psykolog, lærer...)?
- Hva tenker du er viktig for at barnet skal kunne delta i familielivet
- Spørsmål: hvis du skulle møte et døvt barn neste gang, er det noe du ville gjort annerledes?
- Bruke eksempler nedenfor til å sammenligne erfaringer

Eksempler:

- **I en NOVA-rapport fra 2011, som i dag er ment for å brukes som veiledende for barnevernspedagoger som jobber med barn med funksjonsnedsettelse, ble en rekke barnevernspedagoger intervjuet om deres arbeid med barn med funksjonsnedsettelser. Det ble flere ganger nevnt begreper som ”gråsonerbarn” – i forhold til hvilken lov barnet hører under, dersom funksjonshemmingen var problemet i familien hører dette under sosialtjenesteloven, hvis det derimot var snakk om omsorgsevnen er dette barnevernets sak. Er dette noe du kjenner igjen i forhold til å jobbe med døve barn?**
- **I samme rapport sa en saksbehandler at man må huske på å ikke ”bli blendet av funksjonshemmingen”, opplevde du kanskje noe lignende i arbeidet ditt?**
- **I en tidligere intervju opplevde en saksbehandler at tolken ikke helt tolket det barnet sa, så man må repetere flere ganger for å sikre at man har oppfattet helt riktig, har du kanskje opplevd noe lignende?**
- **Hvis vedkommende kommer med ungdom: I en annen intervju syntes saksbehandleren at det var vanskelig å skaffe tolker etter standard arbeidstid, med tanke på at videregående skole har streng fraværsregel og saksbehandler ville derfor ta hensyn til dette og ta etter skoletid men da var arbeidstiden for de fleste tolker også over så man måtte planlegge i god tid før hvis man ville ha tolk med på møtet. Er dette noe du også opplever i ditt arbeid med ungdommen?**

4. Tilbakeblikk- Oppsummering

- Oppsummere viktige punkter som kom fram under intervjuet
- Avklare om jeg har forstått informant(e) riktig
- Spørre om det er noe informanten ønsker å legge til
- Slutt på lydopptak

INFORMASJON VEDRØRENDE LAGRING OG UMLEVERING AV TOLKET MATERIALE

Brukere av tolketjenester har rett til å få lagret og utlevert tolket materiale under visse forutsetninger. Rettigheten gjelder hørselshemmede (døve, sterkt tunghørte og døvblitte) og døvblinde som er registrert som tolkebrukere ved NAV. I den forbindelse har NAV utarbeidet dette informasjonsskrivet.

Definisjonen på tolket materiale

Tolket materiale, enten skrivetolket eller tegnspråktolket, som kan nyttes utover selve tolkesituasjonen. Et tolket materiale er produsert simultant og vil ha en muntlig språkform. Tolkingen inneholder så langt det er mulig all auditiv informasjon som finner sted i en situasjon. Det lagrete materialet er enten skriftlig på papir/fil eller tegnspråklig på film.

Bakgrunn

Utlevering av tolket materiale skal være et tilbud til hørselshemmede og døvblinde tolkebrukere. Bakgrunnen er å kompensere for den ulempen det er at all informasjon må oppfattes gjennom synet. Blant annet er det krevende å ta notater samtidig som en er avhengig av å se på talk, tavle og lignende. Formålet med utlevering av tolket materiale er at den hørselshemmede/døvblinde kan få en repetisjon av stoffet og ta egne notater i etterkant på grunnlag av det lagrete materiale

Reguleringer

NAV tar utgangspunkt i at brukerne av tolketjenesten har rett til å få lagret og utlevert et tolket materiale. Imidlertid er det noen lovreguleringer som det må tas hensyn til.

Åndsverksloven sier at en person med opphavsrett til et åndsverk også har rettigheter i forhold til om den tolkede versjonen av åndsverket kan lagres og utleveres. Det kreves derfor en godkjenning fra personer som har opphavsrett før lagring kan foretas.

I situasjoner der ingen har opphavsrett i forhold til det som blir sagt, mener NAV at det må vektige grunner til før det kan nektes lagring. Eksempel på dette er at det snakkes om sensitive og/eller personlige opplysninger som partene er enige om ikke skal tas med ut av situasjonen. Det er opp til partene i tolkesituasjonen å avgjøre om slike vektige grunner foreligger. Tolken er ikke part, men kan informere generelt om retningslinjene.

Ved tolking i store fora (eks undervisning, kurs etc), vil NAV kun kreve godkjenning av foredragsholder /kursleder, men disse kan selv velge å informere andre deltakere dersom de synes det er nødvendig.

Det er strengere krav til lagring av tegnspråktolket materiale av hensyn til personvernet til tolkene og til andre personer som kan komme med på opptaket. I alle lukkede forsamlinger kan deltakere som kan identifiseres på tolkeopptaket nekte at det tolkede materialet bli utlevert.

Retningslinjer

Alle brukere som ønsker å få utlevert et tolket materiale må signere en avtale med tolketjenesten ved sin lokale NAV Hjelpemiddelsentral. Bruker forplikter seg til følgende:

- Bruker har informasjonsplikt. Informasjonsskrivet kan utleveres til kursledere eller andre impliserte parter
- Materialet kan kun benyttes til personlig bruk av den som har innvilget tolkehjelp. Dette betyr at det materialet ikke kan leveres ut/ eller benyttes av andre deltakere eller personer som har rettigheter etter Åndsverksloven.
- Materialet kan ikke vises fram, kopiers, lånes eller gis bort til andre.
- Streaming av tolker skal være godkjent på forhånd. Slikt materiell skal ikke vises fram, kopiers, lånes eller gis bort til andre, eller på annen måte distribueres i ettertid av den planlagte og godkjente streamingen
- Bruker har ansvar for at involverte parter blir informert og godkjenner lagring
- Materialet kan ikke brukes som dokumentasjon, som grunnlag for klage eller som oppgitt kilde i for eksempel oppgaver og lignende
- Materialet skal slettes etter bruk

Retningslinjene er arbeidet for å ivareta interessene til alle parter i tolkesituasjonen; både hørselshemmede/døvblinde, tolk og hørende. For informasjon ta kontakt med NAV Hjelpemiddelsentral.

Jeg bekrefter at informasjonen er lest og betingelsene godtatt

.....
Navn

.....
Sted/dato